

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Är det viktigt vad JAG tycker?

**Diskursanalys av en brukarenkät riktad till
vårdnadshavare i förskolan**

Karin Forsler och Lilian Thörngren

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Specialpedagogiska programmet SPP 600
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Ht/2011
Handledare:	Ingela Andreasson
Examinator:	Girma Berhanu
Rapport nr:	HT11-IPS-07 SPP600

Abstract

Examensarbete	15 hp
Program och/eller kurs:	Specialpedagogiska programmet SPP 600
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Ht/2011
Handledare:	Ingela Andreasson
Examinator:	Girma Berhanu
Rapport nr:	HT11-IPS-07 SPP600
Nyckelord:	Diskursanalys, Foucault, skolutveckling, en skola för alla, vårdnadshavare, förskola, norm, makt, trygghet, delaktighet

Syfte: Syftet med studien är att studera en brukarenkät riktad till vårdnadshavare i förskolan, samt diskutera vad dess konsekvenser kan innebära utifrån begreppet "en skola för alla".

Två frågeställningar är centrala i studien:

- Hur är brukarenkäten uppbyggd?
- Vilka diskurser framträder i brukarenkätens konstruktion?

Teori: Den franske filosofen Foucault utgår från att diskurserna skapar de subjekt vi är. Enligt Foucault kan kunskap till omvärlden inte betraktas som objektiv, utan kunskap om världen är alltid kulturell och historiskt präglad. Kunskap fås genom något som utövas tillsammans, med språket som verktyg. Den teoretiska ansatsen i studien utgörs av diskursanalysen, det vill säga hur man "talar om" eller "skriver om" något. Angreppssättet är att synliggöra hur något skrivs fram.

En diskurs är konstruerad i olika språkliga mönster som förekommer i olika sammanhang. En diskursanalys är således en metod för att synliggöra mönster för att se likheter och skillnader. I diskursanalys är teori och metod sammanflätade. Det är ett sätt att analysera text för att hitta vad som "egentligen" sägs.

Metod: Vi har valt att studera den text som förekommer i en brukarenkät riktad till alla vårdnadshavare med barn i förskolan i en stor kommun i Sverige. Brukarenkätens syfte är att ta tillvara vårdnadshavarnas åsikter för kommande verksamhetsutveckling. Texten har studerats för att få fram vilka diskurser som råder, och sedan har ett resonemang förts kring resultatet utifrån begreppet "en skola för alla". För att besvara studiens två frågeställningar har vi valt att utgå ifrån Laclau och Muffes diskursteori där nedanstående begrepp ingår.

Enligt diskursteori består en text av sammanlänkande *tecken* som får sin betydelse i relation till varandra. Vissa av dem utkristalliseras till *nodalpunkter*, vilka är extra viktiga tecken som identifierar rådande diskurser. Kring nodalpunkterna ordnas de andra tecknen i *kluster*, och de får därmed sin betydelse.

Resultat: Vi har analyserat brukarenkätens text och funnit två nodalpunkter där tecknen runtomkring anhopar sig i kluster. Utifrån de nodalpunkter vi funnit centrala i brukarenkätens konstruktion identifieras två diskurser, vilka är *trygghet och delaktighet*.

Resultatet visar, att utifrån begreppet "en skola för alla" innebär konsekvenserna av brukarenkätens frågekonstruktion att vårdnadshavarnas tolkning blir godtycklig. Det är tydligt att frågorna kan tolkas olika utifrån vårdnadshavarnas förförståelse. Vi menar att detta inte motsvarar de direktiv som styrdokumentet har på förskoleverksamhetens föräldrasamverkan. Resultatet visar vidare på att det råder en styrande norm i brukarenkätens frågekonstruktion som kan vara svår för vårdnadshavare att ta sig ur, och de får därmed inte sin röst hörd.

Förord

Vi vill tacka vår handledare Ingela Andreasson som har varit ett stort stöd för oss genom hela den både roliga och ibland utmanande process som det har varit att skriva vår uppsats. Speciellt för de diskussioner hon fört med oss vid våra handledningsträffar. Dessa har fått oss att öka vår förståelse kring det diskursteoretiska angreppssättet i vår studie.

Vi vill även rikta ett stort tack till våra familjer som har stöttat oss under skrivandets gång med sin tålmodighet under alla de timmar vi suttit vid datorn.

Då vi har turen att bo nära varandra har detta bidragit till att vi haft många möjligheter till fysiska träffar, vilket i sin tur har bidragit till många intressanta samtal och diskussioner. Detta kan vi nu konstatera har varit mycket givande i vår läroprocess. Foucault ser kunskap som något man skapar tillsammans med språket som verktyg, vilket vi anser att vårt gemensamma arbete är en bekräftelse på.

Detta innebär att vi tillsammans har granskat, analyserat och bearbetat studiens empiri. Vi har även båda två varit delaktiga i att söka, låna och läsa studiens litteratur. Studiens olika delar har bearbetats tillsammans, vilket innebär att vi i huvudsak har arbetat parallellt med samtliga kapitel. Detta har medfört att vi gått in i varandras texter och lagt till eller kommit med synpunkter på form och innehåll.

Huvudansvaret för skrivandet av uppsatsens olika delar har dock varierat och har fördelats enligt följande; Under teoretisk ram har Lilian varit ansvarig för avsnitten bakgrund och kunskap, makt, motstånd och språk, och Karin varit ansvarig för avsnittet diskursteori. Genomförande, avgränsning tillförlitlighet och generaliserbarhet samt etiska överväganden har skrivits tillsammans. Vidare har Lilian varit ansvarig för avsnittet om brukarenkätens bakgrund och Karin för avsnittet om brukarenkätens uppbyggnad. Avsnittet om trygghet och delaktighet och specialpedagogikens fortsatta inriktning har varit Karins ansvar och avsnittet om en skola för alla har varit Lilians ansvar. Lilian har varit ansvarig för resultatdelen som handlar om trygghet och Karin har varit ansvarig för resultatdelen som handlar om delaktighet. Diskussionen har skrivits tillsammans.

Göteborg 2012

Karin Forsler
Lilian Thörngren

Innehållsförteckning

Inledning	3
Bakgrund.....	4
Brukarenkät	4
Specialpedagogik.....	5
Trygghet och delaktighet.....	5
En skola för alla.....	6
Specialpedagogikens fortsatta inriktning	7
Syfte och frågeställningar	9
Teoretisk ram.....	10
Bakgrund	10
Kunskap, makt, motstånd och språk.....	10
Diskursteori	11
Genomförande	13
Avgränsning	14
Tillförlitlighet och generaliserbarhet.....	14
Etiska överväganden.....	15
Resultat och analys.....	16
Brukarenkätens uppbyggnad	16
Trygghet	17
Förtroende	17
Hänsyn.....	19
Trivsel.....	19
Kontakt.....	20
Uppmärksamma	21
Förebygga.....	22
Sammanfattande analys.....	23
Delaktighet	24
Synpunkter	25
Bemötande.....	25
Inflytande	26
Påverka	26
Samarbeta	27
Sammanfattande analys.....	28
Diskussion	29
Metoddiskussion.....	29
Resultatdiskussion	29
Får alla sin röst hörd?	29
Finns det en rådande norm?	31
Konsekvenser	32
Fortsatt forskning	33
Specialpedagogiska implikationer.....	34
Slutord	34

Referenser	36
Bilaga.....	39

Inledning

I kommunal förskoleverksamhet används ofta brukarenkäter i verksamhetsutvecklingssyfte. Detta sker ofta i form av en enkät där brukarna får beskriva huruvida verksamheten motsvarar de förväntningar de har. Frågorna i brukarenkäten är ställda för att svara upp mot de kvalitetskriterier och styrdokument som en förskoleverksamhet lyder under.

Vi arbetar båda två i samarbete med vårdnadshavare som har barn i förskoleverksamhet. Detta ger oss möjlighet att på nära håll i praktiken se hur föreställningsvärldar och erfarenheter hos olika individer med skiftande bakgrund möts, och hur dessa sedan ska passa in i den norm som det svenska samhället förespråkar. Vårt verksamhetsfält och erfarenhet sträcker sig från förskola till vuxenutbildning. Detta gör att vi tillsammans befinner oss i varsin ända av den röda tråd som ska genomsyra område utbildning enligt skollag och läroplan. I de kommuner där vi är verksamma finns ambitionen att skolan ska vara "en skola för alla". Även inom den pedagogiska forskningen talas det om detta begrepp. Vi har gjort valet att utgå ifrån en diskussion i förskolan, eftersom vi finner det viktigt att tidigt lägga grunden för trygghet och delaktighet, samt att tidigt ge en förståelse hos vårdnadshavarna för det svenska utbildningsväsendet.

Vi är båda intresserade av interkulturellt arbete som kan komma att utvidga kunskaper i samhället och öka förståelsen för varandra hos alla samhällsmedborgare. Vi har många frågor kring hur människor möts över de gränser och barriärer som individers olika förförståelse skapar. Vi har således valt att studera den text som förekommer i en brukarenkät riktad till alla vårdnadshavare med barn i förskolan i en stor kommun i Sverige. Brukarenkätens syfte är att ta tillvara vårdnadshavarnas åsikter för kommande verksamhetsutveckling. Vi ämnar studera texten i brukarenkäten för att få fram vilka diskurser som råder, och sedan föra ett resonemang kring resultatet utifrån begreppet "en skola för alla". Detta vill vi i studien diskutera utifrån ett specialpedagogiskt perspektiv.

Är det så att verkligheten är överrensstämmande med ambitionen att ha "en skola för alla", då tillgängligheten till aktiv medverkan som förälder kan begränsas på grund av exempelvis annat modersmål än svenska? Vidare kan frågor ställas kring hur möjligheter ges till en känsla av trygghet och föräldrainflytande för alla grupper i samhället. Är det så att en vårdnadshavares möjlighet till delaktighet endast finns förutsatt att en viss förförståelse om skolans organisation också finns? Om så är fallet, hur ska denna eventuella delaktighet då kunna användas med hänsyn taget till alla olika grupper i samhället? Kan det vara så att resultatet av brukarenkäten kan bli missvisande på grund av frågornas utformning? Vilka grupper i samhället riskerar då att inte komma till tals?

Bakgrund

I studiens bakgrund resoneras kring kommuners generella tillvägagångssätt när brukarenkäter genomförs, dess användningsområden och resultat. Därefter redogörs och diskuteras olika specialpedagogiska kopplingar till den för studien aktuella brukarenkäten.

Brukarenkät

Eftersom det i offentlig verksamhet har tillkommit en del nya begrepp såsom kund och brukare har utvärderingar som genomförts inom skolan på kommunal nivå sitt ursprung utifrån att ge service åt kunden, eller i detta fall vårdnadshavare. De benämns ofta som ”kunder” eller ”brukare”.

Utifrån servicetänkandet använder sig kommuner av så kallade brukarundersökningar, och då i form av en gradering av hur nöjda brukarna är med den service de får. Åsén (1991) menar att ”när medborgaren blir kund” så för det med sig ett nytt sätt att tänka, nya uttryck och normer för dem som det gäller. Kunden ska tänka på sitt eget bästa. Han menar vidare att risken med en brukarfokusering kan vara att den enskilde individen inte förväntas ta ansvar för samhället i stort, utan endast ska fokusera på det man ”brukar”. Förskolan ska enligt gällande styrdokument förmedla grundläggande sociala - och kulturella värden. Åsén menar att det är viktigt att verksamheten har en hög kvalitet ur ett långsiktigt samhällsperspektiv.

Det finns idag ett antal olika utvärderingsmodeller inom förskolan utifrån vad en utvärdering ska mäta. Utvärderingar kan ha en styrande effekt på så sätt att det utvärderingsinstrument som används kan komma att vara det som i verkligheten styr istället för de mål den var ämnad att utvärdera. Det finns därmed en risk att utvärderingskriterierna blir till mål. Detta menar Åsén (1991) är ett känt fenomen inom organisationsforskningen, men förbises ofta idag på grund av den starka fokusering på mål och resultat som råder i dagens samhälle. Utvärderingen blir på så vis en sorts bakvänd målstyrning, eftersom det som utvärderas blir det som fokuseras starkast i en organisation.

Utvärdering kan självklart fungera bra, om den används på rätt sätt, det vill säga som ett redskap att ge kunskap om hur en verksamhet fungerar och därifrån skapa riktning till att förändra och utveckla en verksamhet. Detta, menar Åsén förutsätter dock att utvärderingar utformas utifrån fasta mål och de grundläggande mål och värden som finns inom den verksamhet som undersöks.

Hur en utvärdering kan användas är kopplat till syftet och/eller motivet med utvärderingen. Åsén (1991) framhåller tre olika motiv till utvärdering: kontroll-, utvecklings- och kunskapsmotivet. Alla motiven kan finnas med i en och samma utvärdering. När en utvärdering utförs är användbarheten viktig. Kommunala verksamheter använder sig ofta av brukarenkäter för att undersöka kvalitén inom en verksamhet. Detta för att göra verksamheter effektivare utifrån brukarnas åsikter. Detta sker ofta genom enkäter där brukarna får beskriva huruvida verksamheten motsvarar deras förväntningar genom att göra en gradering utifrån hur nöjd man som brukare är med verksamheten. Frågorna i brukarenkäten är ofta ställda för att svara upp mot de kvalitetskriterier en verksamhet lyder under.

Resultatet av brukarenkäter redovisas ofta på kommunens hemsida utifrån antalet procentuellt nöjda brukare, men med detta får man inte fram orsaken till ett eventuellt missnöje. Det hänger ofta ihop med de förväntningar man har på verksamheten, och det kan ha en avgörande betydelse för hur nöjd man som brukare är. Åsén (1991) betonar; ”Ett annat problem är den så kallade serviceparadoxen, som hänger ihop med hur nöjd man är”(s.46).

Med detta menas att ju mer nöjd brukaren är, desto högre krav och förväntningar har brukaren på verksamheten generellt. Då kan en nöjd brukare framstå som missnöjd i brukarenkäten, eftersom förväntningarna hos brukaren är större när man svarar på brukarenkätens frågor.

Åsén menar vidare att detta kan bidra till att brukaren kan höja sina förväntningar på verksamheten efter en utvärdering. Han diskuterar att det även kan få motsatt effekt och att servicen då kan komma försämrats. Han menar även att olika grupper kan ha olika förväntningar, till exempel har högutbildade högre förväntningar på verksamheten än lågutbildade. Författaren framhåller även att trots detta så väljer kommuner att använda sig av brukarundersökningar, vilket han förklarar med att anledningen är att en stor grupp enkelt kan nås, och därigenom få synpunkter på verksamheten. Han menar att dessa undersökningar endast kan anses som en temperaturtagning av subjektiva omdömen. Han menar vidare att 90 % av landets kommuner genomför mätningar av föräldrarnas attityder till barnomsorgen via brukarenkäter.

Åsén (1991) är kritisk till att brukarenkäter med gott resultat och nöjda brukare ofta är tillräckliga för kommunala utvärderingar. Han anser att det inte finns några hinder att pröva andra modeller för utvärdering än brukarenkäter. Författaren förespråkar istället en modell där brukarna får diskutera förväntningar, önsknings och åsikter. Han menar att "I dialogen finns möjlighet till att önsknings och erfarenheter omdefinieras" (s. 46-47). Utifrån det som då framkommer kan tankar om verksamheten formuleras tillsammans. Därigenom menar han att det finns möjligheter till nya metoder och strategier för utveckling av verksamheter, om man vill lyssna på brukarna.

Specialpedagogik

Trygghet och delaktighet

Vikten av delaktighet och inflytande för att skapa trygghet lyfts fram i Lpfö-98/10, skollagen och barnkonventionen, vilka är de övergripande styrdokument som reglerar förskoleverksamhet. Alla barn har i och med detta lagstadgade rättigheter.

I FN:s barnkonvention i artikel 2 står följande:

Ingen åtskillnad av något slag får göras oavsett barnet eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion politiska eller annan åskådning, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning för övrigt.

Konventionen ska säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro (s. 14).

I Lpfö-98/10 beskrivs förskolans värdegrund och uppdrag i första kapitlet: "Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg" (s.5).

Ett annat exempel är i skollagens kap. 4, 4§ där det står;

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet. Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena (s.15).

På 1960-talet utvecklades en ideologi om att elever med olika funktionshinder inte skulle särskiljas ifrån ordinarie utbildning. Regeringen tillsatte Carlbeck-kommittén (2003), som gav ut skrivelsen "För den jag är". I denna definierades begreppet "en skola för alla", där alla elever ska bli sedda och bemötta utifrån sina behov. I en skola för alla finns det plats för alla elever, och alla ska få möjlighet till att utveckla kunskaper, färdigheter och förhållningssätt för att klara sig i samhället och att känna trygghet och delaktighet. Förutsättningen för detta är även att vårdnadshavarna känner detsamma.

Björck-Åkesson (2007) menar att specialpedagogiken har utvecklats just utifrån alla barns rätt till utbildning, vilket bidrar till delaktighet och inflytande både för vårdnadshavare samt deras barn.

En skola för alla

En skola för alla blev ett vedertaget begrepp i och med införandet av 1980 års läroplan. Persson (2001) lyfter fram att en skola för alla är en utmaning och målsättning för skolan och dess personal att skapa förutsättningar för alla barn, att inom ramen för skolan få en meningsfull skolgång.

Ifrån att ha utgått från att problematiken ligger hos eleven med medicinska och biologiska perspektivet i fokus, har specialpedagogiken gått mot ett inkluderingsperspektiv med en skola för alla. Rosenquist (2007) menar att elever ska mötas utifrån sitt speciella stödbehov. Begreppet "i behov" växer fram och ersätter begreppet elever "med behov". Det är inte eleven som har ett hinder, utan den miljö en elev befinner sig i som utgör ett hinder och inte elevens svårigheter i sig. Rosenqvist menar att miljön och bemötandet i klassrummet är viktig för god inkludering. Det är inte främjande för en elev att bli särskild ifrån sina klasskamrater. Allan, Brown och Ridell (1998) diskuterar även detta och de menar att en social modell är viktig, som tittar på funktionerna utanför barnet och de reflekterar i termen av rättigheter.

Tanken om en skola för alla förekommer även i internationella sammanhang. I Salamancadeklarationen (2006) står det att det är viktigt att skapa skolor som är till för alla och som respekterar olikheter, stödjer inlärning och utgår ifrån individuella behov. Den menar att skolor med integrationsinriktning är bra för att hindra diskriminering vilket i framtiden kan bidra till ett integrerat samhälle.

Inkludering blev som begrepp antaget genom Salamancadeklarationen (2006). Tidigare diskuterade man begreppet integration i den bemärkelsen att det krävs en aktiv inplacering av någon som varit exkluderad, medan inkludering innefattar att alla deltar i samma undervisning. Begreppet kom till för att markera att ingen elev ska hänvisas till någon annan undervisningsplats, utan att de redan är på plats. Inkludering innefattar att alla berörda intar ett aktivt bemötande och strävar mot att elever ska kunna vara inkluderade. På så sätt tydliggörs att det inte är eleven som ska anpassas till skolan, utan skolan till eleven. Inkludering betyder att delta i sin helhet. Social gemenskap och samvaro med andra anses viktigt. På så sätt främjas delaktighet och trygghet i en skola för alla.

Unescos generaldirektör Fredrico Mayor skriver i Salamancadeklarationens inledning att "alla berörda partner måste nu anta utmaningen och arbeta för att begreppet utbildning för alla verkligen innebär FÖR ALLA, särskilt för dem som är mest sårbara och som har det största behovet" (s. 15).

Även Björck–Åkesson (2007) diskuterar detta och reflekterar kring tanken att om man som förr i tiden ser specialpedagogikens huvudsakliga funktion som att sortera ut de elever som inte passar in i skolan skapar specialpedagogik i sig ett behov av särskilt stöd. Detta leder till att ”skolan för alla” blir en paradox. Hon menar att det behöver fokuseras på hur lärmiljöer som möter alla barns olika behov ska utformas, och att det som behövs är en fördjupad diskussion om hur en skola för alla kan ge goda sammanhang för utveckling och lärande för alla barn och därigenom bidra till nöjda vårdnadshavare.

Begreppet inkludering definieras av Persson (2001) med att krav ställs på skolan och samhället med att ständigt aktivt anpassa undervisningen, så att elever får möjlighet att känna gemenskap, delaktighet och meningsfullhet. Ingen ska behöva särskiljas ifrån gemenskap. Det kan emellertid vara så att det fortfarande finns synsätt ute på fältet där barn och föräldrar blir ”problemet” som identifieras och som sedan ska åtgärdas. Detta kan kopplas till Allan, Brown och Riddell (1998) som till viss del är kritiska mot specialpedagogisk forskning och menar att det i värsta fall har lett till att individer känner sig som objekt som undersökts. ” ... and at worst has been alienating because it has made them, not participating subjects, but objects upon which research is done” (s. 21).

Vidare menar även de, att det som har dominerat specialpedagogisk forskning är två modeller som står mot varandra; En individuell modell lägger svårigheterna inom barnet och kan därför jämföras med medicinska diskurser. En social modell tittar på funktioner utanför barnet och reflekterar kring rättigheter.

Specialpedagogikens fortsatta inriktning

Rosenqvist (2007) resonerar kring centrala forskningsuppgifter inom specialpedagogiken, vilka han ser som viktiga. Han menar att begrepp som normalitet, avvikelse och differentiering bör vara i fokus. Rosenqvist anser vidare att om samhället lyckas att fokusera på detta så har forskningen ” ... bidragit till en uppluckring av ett tidigare dominerande specialundervisningsparadigm, kännetecknat av isolering och segregering mot ett specialpedagogiskt paradigm kännetecknat av integration, delaktighet och gemenskap”. (s.47). Detta kan kopplas till den för studien valda inriktningen, att studera vårdnadshavares inflytande och delaktighet i en brukarenkät i förskoleverksamhet.

Utmaningen det moderna samhället nu har, är att hitta sätt att bemöta elevers mångfald och komplexa sociala värden inom utbildningen (Clark, Dyson och Millward, 1998).

Även Dyson (2006) menar att forskning ofta utgår ifrån en teori och inte kopplar den till praktiken. “Often we treat theory in a decontextualised way, as though it exists in a world of its own, distinct from workaday worlds of policy and practice” (s.1). Han betonar att praktikinära studier är viktiga och att specialpedagogisk forskning inte endast ska verka i den akademiska världen.

Persson (2007) diskuterar möjligheterna att bidra med forskning för att inkludera marginaliserade grupper i skolan, utifrån politiska och ekonomiska resurser, som han menar ofta är avgörande för en skola för alla. Nilholm (2007) diskuterar aktionsforskning som är praxisnära, som ett medel för att skapa inkluderande miljöer utifrån ett samhällsperspektiv. Han menar att samhället står inför många utmaningar, när det gäller att inkludera marginaliserade grupper, inte minst då de med en annan etnisk bakgrund.

Att praktikinära forskning behövs i framtiden betonas av Ahlberg (2007). Hon menar även att etnicitet är ett eftersatt område inom den specialpedagogiska forskningen. Vidare förespråkar hon ett perspektiv, som tar in samhället och förhållanden utanför skolan och dess inverkan.

Detta bidrar till lika värde och mänskliga rättigheter, såsom rätt till kunskaper för alla och ”en skola för alla” som lever upp till den norm som hon menar är specialpedagogikens framtida inriktning. Det skulle leda till att den pedagogiska problematiken i ett samhällsperspektiv fokuseras, istället för den problematiska eleven.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att studera en brukarenkät riktad till vårdnadshavare i förskolan, samt diskutera vad dess konsekvenser kan innebära utifrån begreppet ”en skola för alla”.

Två frågeställningar är centrala i studien:

- Hur är brukarenkäten uppbyggd?
- Vilka diskurser framträder i brukarenkätens konstruktion?

Teoretisk ram

I detta kapitel redogörs den teoretiska ram som ligger till grund för genomförandet i studien. Foucaults tankar lyfts fram, begreppet diskursteori beskrivs, samt även det analysverktyg som är aktuellt för studien. Vidare beskrivs studiens genomförande, och till sist redogörs för studiens avgränsning, tillförlitlighet och generaliserbarhet samt etiska överväganden.

Den för studien valda metoden, diskursanalys, har hjälpt oss att göra fruktbara tolkningar av studiens empiri. Diskursanalys valdes som angreppssätt på grund av att ett intresse fanns att studera den text som brukarenkäten består av i syfte att finna de diskurser som framträder i konstruktionen för vidare tolkning.

Bakgrund

Diskursanalysen ligger inom det postmodernistiska forskningsfältet, som enligt Rita Foss Lindblad (personlig kommunikation 110505) växte fram ur ett motstånd mot modernismens föreställningsvärld. Detta motstånd var ett ifrågasättande av den då rådande vetenskapen. Man menade att samhället ständigt förändras och att övergången från modernism till postmodernism har alstrat vissa begrepp såsom hållbar utveckling, livslångt lärande och kunskapsekonomi. Inom postmodernistisk hållning förkastas alla sanningar och all objektiv kunskap. Det är beroende på vilket perspektiv individer har som avgör hur objektet konstrueras. Detta kan beskrivas med glasögon-metaforen, dvs. de "glasögon" individer tar på sig bestämmer vad de ser. Sanningar tas bort från sina piedestaler och en avvaktande kritisk inställning tas till allt i samhället. Att skapa kunskap är även enligt postmodernismen en social handling som sker människor emellan. Idag finns ett kunskapssamhälle där kunskapen produceras interaktivt tillsammans med andra.

Börjesson och Palmblad (2007) menar att diskursanalysen på senare tid har fått ett betydande genomslag inom samhällsvetenskaperna, även om samhällsforskningen samtidigt står kvar i den traditionella grundfrågan som siktar mot att ringa in och fastställa arten och graden av en viss social eller kulturell företeelse.

Kunskap, makt, motstånd och språk

Den franske filosofen och historikern Foucault (2003) utgår från att diskurserna skapar de subjekt vi är och de objekt vi vet något om. Han resonerar kring att ta makten över sitt lärande.

Foucault (2003) ser kunskapen som kollektiv. Han menar även att den är interaktiv, produktiv och social. En kritisk inställning till kunskap är viktig. Kunskap till omvärlden kan inte betraktas som en objektiv kunskap, utan kunskap om världen är alltid kulturell och historiskt präglad. Kunskap fås genom något som utövas tillsammans, med språket som verktyg. Den anses inte längre som självklar såsom den gjorde inom modernismen. Här kan tankar från Lenz Taguchis (2000) avhandling ses som relevanta i den bemärkelsen att brukarenkäten inte ifrågasätts. "Jag frågar mig varför det inte känts angeläget för forskare att studera de vetenskapliga verktyg som införts och upptagits inom förskolans fält. Kanske handlar det om att när vetenskapen är norm, varför studera normen?" (s. 28). Utifrån kritisk teori ska även denna kunskap utmanas.

Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att makt enligt Foucault (2003) kopplas samman med motstånd. Makt visar sig vid motstånd och är en konsekvens av ett handlande

som kommer underifrån. Makten visar sig vid motstånd och är därför inte värdeneutral, utan en konsekvens av handlandet. Makten måste ständigt erövrats, vilket sker i oss själva.

Diskurs, menar Foucault kan förklaras som ett regelstyrt samtal. Diskurserna bestämmer hur vi ska tänka och att vi inte är fria ifrån dessa. Varje diskurs omfattas av dolda regler, vilka vi är omedvetna om. Vi följer dem och tror att vi gör det av fri vilja och att vi bestämmer hur vi tänker, men egentligen är det reglerna för diskursen som styr vårt tänkande. Inom modernismen definieras den ena i relation till den andra. I det postmoderna tänkandet upphör detta tänkande (Winther Jørgensen och Phillips, 2000, Foucault, 2003).

Som exempel diskuterar Lenz Taguchi (2000) kring Foucaults maktperspektiv i sin avhandling. Hon menar att:

Resultatet är att förskolläraren via sina föreställningar själva producerar makt på ett sådant sätt att barnet "blir" ett barn i enlighet med utvecklingspsykologisk teori. Hon/han gör sig själv till den pedagog som materialiserar den utvecklingspsykologiska teorin i ett praktiskt handlande – en diskursiv praktik. En praktik kan inte bli en diskursiv praktik om vi inte som enskilda subjekt gång på gång envisas med att utföra den (s. 124).

Språket lyfts av Winther Jørgensen och Phillips (2000) ytterligare fram som en viktig aspekt i diskursanalys; "Språket är inte bara en kanal varigenom information om bakomliggande sinnestillstånd och beteenden förmedlas, eller fakta om världen kommuniceras; språket är däremot en "maskin" som konstituerar den sociala världen. Det gäller också för konstituerandet av sociala identiteter och sociala relationer" (s.16).

Börjesson och Palmblad (2007) menar att alla angreppssätt i en diskursanalys är eniga om att mottagarna av texterna förvaltar konsumtionen aktivt. Det som är motsägelsefullt för någon kan därför verka entydigt för någon annan. De menar även att så snart språk används så har en verklighet konstruerats. Språk ska inte ses som en spegel av verkligheten där ute, utan som aktivitet. Språket frammanar eller konstituerar vår verklighet. Vidare ställer författarna följande grundfrågor; På vilka olika sätt talas det och berättas det om verkligheten? Vilka versioner kan urskiljas och hur står de i relation till varandra?

Diskursteori

Vad är en diskurs? Neumann (2003) gör en sammanfattning: "En diskurs är ett system för skapande av en uppsättning utsagor och praktiker som genom att få fotfäste inom olika institutioner, kan framstå som mer eller mindre normala" (s.17). Han menar vidare att dessa konstituerar verklighetsuppfattningen hos sina bärare och fungerar till viss del bestämmande för olika typer av sociala relationer.

Winther Jørgensen och Phillips (2000) hävdar att ordet diskurs ofta används utan närmare bestämning av dess innehåll. Så även i vetenskapliga texter. Därför, menar de, har begreppet blivit relativt oklart trots att det under det senaste decenniet varit på modet. De anser dock ändå att ordet diskurs ofta har en idé om att "språket är strukturerat i olika mönster som våra utsagor följer när vi agerar inom olika sociala domäner" (s.7). Vidare menar de att diskursanalys inte är en enda ansats. Den kan användas i många typer av undersökningar på många sociala områden eftersom den innehåller en rad tvärvetenskapliga ansatser. Dock kan den inte användas i vilken teoretisk ram som helst. Det diskursanalytiska angreppssätt som författarna presenterar är en teoretisk och metodisk helhet – en paketlösning.

De poängterar att:

De diskursanalytiska angreppssätten bygger på strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi, som hävdar att vårt tillträde till verkligheten alltid går genom språket. Med hjälp av

språket skapar vi representationer av verkligheten, som aldrig bara är speglingar av en redan existerande verklighet – representationerna bidrar till att skapa den (s.15).

Den teoretiska ansatsen i studien utgörs således av diskursanalysen, det vill säga hur man ”talar om” eller ”skriver om” något. Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att begreppet diskurs i hög grad bör ses som ett analytiskt begrepp. De ställer frågan; Hur ringar man in en diskurs? ”Man kan börja inringningen med hjälp av sekundärlitteraturen som pekar ut bestämda diskurser, men arbetet fortsätter i analysen av det konkreta materialet” (s.137). Angreppssättet i studien är att synliggöra hur något skrivs fram.

Det vanligaste är att en diskurs är konstruerat i olika språkliga mönster, i olika sammanhang. En diskursanalys görs för att definiera dessa mönster. Begreppet diskurs kan definieras med ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (Winther Jørgensen och Phillips, 2000, s.7). Tanken är att ingenting kan förstås utanför språket, utan allt får sin mening utifrån hur vi använder vårt språk.

En diskursanalys är således en metod för att synliggöra mönster för att se likheter och skillnader. I diskursanalyser är teori och metod sammanflätade, eftersom det är ett sätt att analysera för att hitta vad som egentligen sägs.

Börjesson och Palmblad (2007) refererar till Foucault (2003), och menar att han inte bidrar med några konkreta anvisningar om hur man rent praktiskt gör diskursanalyser. Emellertid kan professorerna Ernesto Laclau och Chantal Mouffes begreppsapparat utvecklas till ett användbart metodredskap. Börjesson och Palmblad visar på en konstruerad analysmodell: Först identifiera de tecken, positioner i utsagorna som diskurser centreras kring, sedan beskriva de diskurser som framträder genom att lokalisera nodalpunkter samt undersöka hur moment länkas till dessa. Slutligen undersöks diskursernas inkluderande och exkluderande verkningar. Vad ryms i diskurserna och vad stängs därmed ute? Vilka konsekvenser får detta?

Även Winther Jørgensen och Phillips (2000) beskriver detta analysverktyg. De förklarar att diskurserna etableras genom att betydande nodalpunkter utkristalliseras. En nodalpunkt är därmed ett centralt tecken kring vilket de andra tecknen ordnas och får sin betydelse.

Laclau och Mouffes perspektiv inom diskursanalysen kallas diskursteori. Den är enligt Börjesson och Palmblad (2007) influerad av den språkvetenskapliga strukturalismens relationella språksyn. Språket är ett självrefererande system som innebär att ord får sin betydelse av hur de skiljer sig från andra ord snarare än från någon icke språklig referens. Winther Jørgensen och Phillips refererar till Laclau och Mouffes; ”Diskursteorin syftar till en förståelse av de sociala som diskursiv konstruktion, där alla sociala fenomen i princip kan analyseras med diskursanalytiska redskap” (s.31).

Enligt Laclau och Mouffes kallas alla tecken i en viss diskurs antingen moment eller element beroende på hur fixerade de är. De tecken som är moment, dvs. fastlåsta i diskursen är förgivettagna och ifrågasätts därför inte. De tecken som är element har en betydelse som inte helt kan fixeras i den aktuella diskursen.

Om man tänker sig att en diskurs ser ut som ett fisknät betyder det att nätet är helt och att det inte finns några lösa trådar någonstans. Därmed utestängs också alla de andra betydelser som ett tecken skulle kunna ha, eftersom det inte finns någon lös tråd att knyta fast dem i (Börjesson och Palmblad, s.35).

Inom diskursteorin ingår även begreppet hegemoni, vilket Neumann (2003) definierar:

Hegemoni är det tillstånd som råder när en representation i en diskurs är så omstridd att den framstår som naturlig. I likhet med alla andra situationer måste hegemonin upprätthållas av diskursivt arbete, det vill säga av en representationsbekräftande produktion av utsagor och praktiker (s.158).

Winther Jørgensen och Phillips (2000) beskriver hegemoni på följande sätt; ”Olika diskurser som var för sig representerar ett bestämt sätt att tala om och uppfatta den sociala världen- kämpar hela tiden för att uppnå hegemoni, alltså för att låsa fast språkets betydelser på sitt eget sätt” (s.13).

Neumann (2003) menar att ”Diskursanalyser lämpar sig väl för situationer där det existerar en kulturell hegemoni. Dessa situationer utmärks av att en viss maktkonstellation upprätthålls med hjälp av kulturella maktmedel vilka endast i liten utsträckning ifrågasätts” (s. 57.) Vidare diskuterar han att det som däremot inte ryms i en viss diskurs utgör det diskursiva fältet. Allt som hänger löst och de betydelser som är uteslutna utmanar diskursen. Detta innebär att betydelsefixeringen inte är permanent utan kan rubbas om det finns konkurrerande definitioner av ett moment.

Flytande signifikanter är tecken som inte är helt fixerade, men ändå är centrala. Att förvandla alla element till moment kallas artikulation. Då bestäms en gång för alla tecknets betydelse i diskursen. Den första frågan man bör ställa vid bearbetning och analys av texter är: Vad handlar det om?

Neumann (2003) menar att:

En diskurs är ett system som producerar en uppsättning utsagor och praktiker som genom att etablera sig institutionellt kan framställa sig som mer eller mindre normala. De konstituerar verklighetsuppfattningen hos sina bärare och fungerar till viss del bestämmande för olika typer av sociala relationer (s.157).

Den för studien aktuella brukarenkäten består av många olika tecken. Dessa är sammanlänkade och får sin betydelse i relation till varandra. Vissa av dem utkristalliseras till nodalpunkter, vilket är extra viktiga tecken som finns i varje diskurs. Kring nodalpunkterna ordnas de andra tecknen i kluster, och får därmed sin betydelse. För att besvara studiens två frågeställningar kring hur brukarenkäten är uppbyggd, samt vilka diskurser som framträder i brukarenkätens konstruktion, har vi valt att utgå ifrån Laclau och Mouffes diskursteori där ovanstående begrepp ingår.

Genomförande

Neumann (2003) menar att man inte kan ha en metod i samma bemärkelse som man kan ha i andra forskningsansatser när man gör en diskursanalys.

Metod uppfattas ofta som ett sätt att beskriva något utifrån en extern position. Men eftersom diskursanalysen inte tror att det finns någon sådan position utanför den sociala verklighet i vilken analytikern själv är indragen, är denna beskrivning av metod inte tillämpbar på diskursanalyser (sid 15).

I studien har således text studerats i en brukarenkät riktad till vårdnadshavare i förskolan. Konkret har detta inneburit att texten och frågeställningarna har analyserats för att få fram

nodalpunkter och dess kluster. Texten i brukarenkäten har studerats ett antal gånger och dess konstruktion har analyserats. Därigenom har studiens resultat vuxit fram.

Resultatet har satts i relation till förskolans styrdokument där diskurserna fått sin betydelse. Analysen av enkätkonstruktionen har lyft fram vissa frågeställningar i texten som extra betydande. Dessa har sedan diskuterats kring och utmanats i syfte att synliggöra den diskurs som råder i det empiriska materialet för vidare diskussion. I resultatet har den norm synliggjorts som råder i brukarenkätens konstruktion. Denna norm har studerats med utgångspunkt från begreppet "en skola för alla".

Avgränsning

Den undersökta brukarenkäten är riktad till förskolans vårdnadshavare. Avsikten är att studera brukarenkätens frågekonstruktion, och inte undersöka den sociala praktik inom förskolan som brukarenkäten är ämnad för. Brukarenkäten blir således empirin, då intentionen har varit att göra en textanalys ur ett diskursteoretiskt perspektiv.

Börjesson och Palmblad (2007) beskriver att:

Inom diskursanalysen förhåller det sig ordentligt annorlunda. Självklart är urval och tillvägagångssätt viktiga också för diskursanalysen, men eftersom man här inte betraktar 'data' på samma sätt så behöver vetenskapsteoretiska frågor och empiri behandlas mer integrerat. Diskursanalys är en helhet av analys och inte en procedur där insamling av 'fakta' kommer först och analys därefter (s.16).

Den del av brukarenkäten där bakgrundsfrågor kring barnets födelseår, kön, vistelsetid, födelseort och boendetid i Sverige efterfrågas har vi inte funnit relevanta för studien. Ej heller den del av brukarenkäten som är riktad till barnet. Således ingår dessa delar inte i empirin för studien.

Tillförlitlighet och generaliserbarhet

Vi har en medvetenhet om att det är viktigt att iaktta egna positioneringar och värderingar utifrån moraliska ställningstaganden i syfte att öka empirins tillförlitlighet. Vi har även en medvetenhet om att förförståelse ligger till grund för analysen av empirin och att det som speglas i den diskursanalytiska empirin inte är en avspeglning av verkligheten, utan att det är vår förståelse och tolkning av brukarenkäten

Ett reflexivt förhållningssätt kommer vid analysen av empirin att hållas. Vidare är det viktigt att inta ett självkritiskt förhållningssätt i analysen. Detta för att öka studiens tillförlitlighet.

Vår medvetenhet kring detta kan kopplas till Winther Jørgensen och Phillips (2000), som hävdar att:

Det kan göra det svårt att undersöka de diskurser man själv är nära och har en åsikt om. Här måste man så gott det går försöka sätta parentes kring sig själv och sin egen "kunskap" så att ens egna värderingar inte överskuggar analysen (s.28).

En medvetenhet finns även om att vår egen förförståelse färgar tolkningen så att resultatet kan bli missvisande, dock är det en förutsättning att som forskare ha en förståelse för att kunna göra en tolkning utan att värdera. Resultatets tillförlitlighet kan påverkas i fel riktning om forskaren inte strikt håller sig inom den teoretiska ram som styr ett diskursanalytiskt angreppssätt på empirin.

Även Neumann (2003) framhåller att ”Allt inom diskursen är situerat, även diskursanalytikern själv, och det är en diskursanalytisk plikt att vara så explicit som möjligt vad gäller den egna situeringen och hur denna påverkar analysen” (s.158).

Winther Jørgensen och Phillips (2000) diskuterar även kring diskursanalysers tillförlitlighet och framhåller:

En enskild undersökning omfattar ju bara en rätt begränsad mängd konkreta diskursiva uttryck, och för att säga något meningsfullt om dem, till exempel om de bidrar till reproduktion eller förändring, måste man ställa dem mot en eller annan bakgrund. Man måste alltså ha en idé om vad det är som den konkreta praktiken reproducerar eller förändrar – alltså om vad det är för struktur som den ska analyseras i förhållande till (s.133).

Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att forskarens roll inom diskursanalysen är att ha diskursen i sig som föremål för analysen. Det är viktigt att som forskare inte vilja komma bakom diskursen eller att se hur det verkligen är, eller hur verkligheten egentligen ser ut. Det man som forskare ska arbeta med är det som skrivits för att undersöka utsagornas mönster.

Etiska överväganden

I studien har hänsyn tagits till etiska överväganden bl.a. genom att granska vetenskapsrådets riktlinjer (2002). Rådets forskningsetiska principer har kommit till för att skydda enskilda individer. Det finns fyra huvudkrav att ta hänsyn till vid kontakten. Dessa är informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttokravet. Då det inte förekommer några direkta respondenter i den meningen att det kan komma fram känsligt material behöver inte dessa etiska ställningstaganden tas i beaktning. I studien behandlas offentliga handlingar, och för dessa gäller lagen om offentlighetsprincipen.

De etiska aspekterna utifrån ett postmodernistiskt tänkande är trovärdighet och ett säkerställande av att alla relevanta dokument är med i datainsamlingen. Detta för att säkerställa resultatets tillförlitlighet.

Som forskare behöver vi beakta och iaktta våra värderingar och eventuella förutfattade meningar, vad de står för och i vilken bemärkelse de kan komma att ha för resultatet. Med detta menas att kritiskt och objektivt kunna granska dokument utifrån studiens intention.

Resultat och analys

Denna del av studien innehåller en textnära beskrivning av den för studien aktuella brukarenkätens uppbyggnad, det resultat som erhållits efter bearbetning av dess text samt analyser kring den samma. Resultatredovisningen presenteras med citatexempel tagna från brukarenkäten, och efter varje tecken som utgör kluster kring nodalpunkterna görs en analys utifrån styrdokumentet för förskolan.

Brukarenkätens frågor har analyserats och två utkristalliserade nodalpunkter har identifierats där tecken runtomkring anhopar sig i kluster. Utifrån de nodalpunkter vi funnit centrala i brukarenkätens utformning identifieras två diskurser, vilka är *trygghet och delaktighet*.

Dessa nodalpunkter och dess tecken utgår ifrån diskursen i den värdegrund som förskolan bygger sin verksamhet på. Förskolans läroplan, skollagen och barnkonventionen blir därför relevanta dokument att diskutera kring samt finna kopplingar till. Endast inom förskolans diskurs får således nodalpunkterna med tillhörande kluster sin betydelse. Vidare ges svar på studiens frågeställningar; Hur är brukarenkäten uppbyggd samt vilka diskurser framträder i brukarenkätens konstruktion.

Brukarenkätens uppbyggnad

Den aktuella brukarenkäten (Bilaga 1) består av ett försättsblad och sju sidor med frågor, varav de första fem sidorna riktar sig till vårdnadshavaren och de sista två direkt till förskolebarnet.

Försättsbladet beskriver enkätens syfte; ”att ta reda på hur nöjd du och ditt barn är med barnets förskola eller familjedaghem. Resultatet ska ge underlag för att förbättra verksamheten.” Vidare beskrivs vilken relation den vuxne som fyller i enkäten bör ha till barnet, samt information om avidentifiering och tidsangivelser. Här finns även hänvisning till person som kan svara på eventuella frågor rörande brukarenkäten samt var och när man som vårdnadshavare kan finna resultaten.

Den del av brukarenkäten som är riktad till vårdnadshavarna är uppbyggd runt tolv områden: Trivsel, trygghet, bemötande, pedagogisk handledning, pedagogisk process, säkerhet, delaktighet/inflytande, förskolemiljö, måltider, ditt barns förskola i sin helhet, förtroende och kränkningar/trakasserier. Efter dessa följer fem bakgrundfrågor där vårdnadshavaren ska kryssa i sitt barns födelseår, kön, vistelsetid på den aktuella förskolan, etniskt ursprung och vid utländsk härkomst ska antalet boendeår i Sverige uppges. Till varje område utgår brukarenkäten från frågan; ”*Hur nöjd är du med ditt barns förskola när det gäller ...*” och utifrån den frågan ställs därefter ett varierande antal underfrågor kopplade till området. Varje svar ska av vårdnadshavaren graderas på en skala mellan 1-10 där graderingen 1 visar på ”inte alls nöjd” och där graderingen 10 visar ”i allra högsta grad nöjd”. Efter graderingen finns även en ruta för ”ingen åsikt” att markera för den som önskar.

Den del av brukarenkäten som riktar sig till förskolebarnet består av tio frågor rörande barnets allmänna trivsel på förskolan. Den riktar sig till barn mellan tre och sex år och ska besvaras i hemmet tillsammans med vårdnadshavaren genom att markera en streckgubbe med olika ansiktsuttryck i syfte att kommunicera de känslor barnet har kring förskolan, och på så sätt förmedla ett tyckande i form av känslouttryck. Barnet kan här välja mellan att markera en ledsen gubbe, en neutral gubbe eller en glad gubbe. Brukarenkäten översätts inte till olika språk förutom engelska.

Trygghet

Den första nodalpunkten är trygghet. Runt denna finner vi ett kluster av begrepp som har identifierats som representativa kännetecken för nodalpunkten. Dessa är; förtroende, hänsyn, trivsel, kontakt, uppmärksamma och förebygga, vilka kommer att utförligare presenteras nedan. I analysen av brukarenkäten framstår dessa tecken som fastlåsta och blir då moment. Det finns därför redan en förförståelse av vad som menas med trygghet.

I skollagen kap. 8 står följande angående förskoleverksamhetens generella syfte:

”2 § Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet” (s.30).

Vid en närmare granskning av förskolans styrdokument, Lpfö-98/10 finner man paralleller till den för studien aktuella brukarenkäten.

Förskolans värdegrund och uppdrag beskrivs i första kapitlet:

”Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg” (s.5).

I FN:s barnkonvention i artikel 2 står följande:

Ingen åtskillnad av något slag får göras oavsett barnet eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion politiska eller annan åskådning, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning för övrigt.
Konventionen ska säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro (s. 14).

Även i artikel 18 tydliggörs ytterligare barnens rätt:

För att garantera och främja de rättigheter som anges i denna konvention ska konventionsstaterna ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och skall säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och tjänster och tjänster för vård av barn (s.21).

I brukarenkätens frågor skrivs påståenden fram som bekräftar vikten av att vårdnadshavaren ska känna sig trygg med att lämna sitt barn på förskolan. Frågeställningar kring huruvida vårdnadshavare känner *förtroende*, att förskolan lär barnen att visa *hänsyn*, att man *trivs* ligger som en del av det kluster som bildas. Att vårdnadshavare har en stabil *kontakt* med förskolan samt att förskolan *uppmärksammar* barnets behov och *förebygger* otrygghet ses som mycket viktiga aspekter.

Exempel från brukarenkäten redovisas i studien med kursiv stil för en ökad tydlighet. Efter varje citat följer en tolkning som sedan i en sammanfattande analys kommer att kopplas till relevant litteratur.

Förtroende

Under delmål 2.4 i förskolans läroplan lyfts samarbetet fram som har för avsikt att göra vårdnadshavare trygga med förskolans verksamhet. Där står att förskolans arbete med barnen ska ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen. Personalens förmåga att förstå

och samspela med barnet, men även att få föräldrarnas förtroende lyfts fram som en viktig aspekt.

De frågor som kan kopplas till förtroende är följande:

” ... hur bra ditt barns förskola/familjedaghem är jämfört med andra förskolor/familjedaghem du känner till?”

En tolkning av denna fråga kan leda till att följdfrågor väcks. Hur ska vårdnadshavare kunna jämföra förskolor med varandra i de fall då ingen erfarenhet från andra förskolor finns? Vad som klassas som en bra förskola kan dessutom vara olika för olika individer. ”Bra” är allmänt och säger inget om nyanserna i omdömet. Det kan vara så att en förskola kan var bra inom olika områden. Vad ska jämföras egentligen? Är det så att föräldrar förväntas samtala om de förskolor deras barn går på och på så sätt få en uppfattning av andra förskolor? Här kan även aspekten finnas att den information föräldrar ger varandra är en subjektiv bedömning. Vad utgår den bedömningen ifrån? Vårdnadshavare kan ha en positiv eller negativ uppfattning beroende på vilket bemötande de fått av personalen på de förskolor deras barn går i. Här måste även hänsyn tas till att barn agerar olika i olika situationer, och på så sätt kan föräldrar komma att få olika bemötande. Det är positivt att få möjlighet att få delge sin åsikt i brukarenkäten och få göra en jämförelse av förskolor även om den kanske inte säger så mycket om hur bra förskolan är. Vidare kan syftet ifrågasättas med att be vårdnadshavare jämföra förskolor.

”Om du idag skulle välja förskola/familjehem för ditt barn – skulle du då välja den förskola/familjehem som barnet går i nu?”

I denna fråga förutsätts det en valmöjlighet, men den kanske inte finns erfarenhetsmässigt hos vårdnadshavaren. Svaret kan vara missvisande på så sätt att erfarenhet av att kunna välja inte finns. Här kan vårdnadshavaren vara missnöjd med tanke på att den aktuella förskolan eventuellt inte är ett förstahandsval, vilken kan påverka svaret. Det skulle kunna vara så att den aktuella förskolan skulle kunna väljas om inte en annan hade varit önskvärd och tvärtom. Det kan även handla om andra skäl än det som hör till kvalitén på förskolan. Exempelvis att förskolan ligger för långt bort från hemmet. Risk finns för att frågan då kan bli missvisande om den ska tolkas med syfte att skapa verksamhetsutveckling.

” ... hur trygg ditt barn tycks vara med kamraterna?”

För att som vårdnadshavare kunna svara på denna fråga måste man sätta svaret i relation till egna åsikter och erfarenheter. Formuleringen ”tycks vara” inger en vag odefinierbar fråga, och vilka kamrater är det egentligen som åsyftas här? Det finns inte utrymme för nyanser. Som vårdnadshavare kan man endast här ange en allmän känsla av trygghet som då kan upplevas olika från individ till individ. Vidare kan trygghet hos barn variera beroende på vilken kamrat barnet är med. Är det kamraterna på förskolan i sin helhet, så handlar det om många olika kamratrelationer och det kan då vara svårt att som vårdnadshavare svara på hur tryggt barnet är. Här finns också aspekten med om hur trygghet definieras. Det kan vara olika hos olika barn beroende på den familjestruktur som råder i hemmet.

” ... hur trygg är du som förälder när barnet är i förskolan/familjedaghemmet?”

På denna fråga kan vårdnadshavaren endast svara utifrån sin referensram. Trygghet kan upplevas olika. Det kan bero på vårdnadshavarens allmäntillstånd såsom civilstånd, ekonomi,

egna erfarenheter från barndomen etcetera. När är en individ trygg, och vad är trygghet? Vårdnadshavare kan även känna att barnet är tryggare i förskolan än i hemmet exempelvis beroende på hur relationen ser ut mellan vårdnadshavaren och barnet. Har de en otrygg anknytning i sin relation med varandra kan det bidra till separationsångest då barnet lämnas och svaret på frågan i brukarenkäten kan i dessa fall graderas lågt av vårdnadshavaren.

Hänsyn

Artikel 28 i barnkonventionen lyfter fram vikten av hänsyn till barnets mänskliga värdighet; ” ... vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls som på ett sätt är förenligt med barnets mänskliga värdighet ... ” (s.27).

Den fråga som kan kopplas till hänsyn är följande:

” ... hur personalen lär barnen att ta hänsyn till varandra?”

För att besvara denna fråga behöver vårdnadshavaren först definiera ordet hänsyn. Att visa hänsyn kan betyda olika för olika personer. Tycker alla att det är viktigt att visa hänsyn? Hänsyn är ett stort begrepp och många olika aspekter kan vägas in. Hänsyn är grundläggande för att skapa goda relationer människor emellan. Om vårdnadshavaren inte har en god erfarenhet av att själv ha blivit bemött med hänsyn kan frågan väcka negativa omedvetna känslor av obehag hos vårdnadshavaren, och det kan då ge avspeglning på hur svaret graderas i brukarenkäten. Hur ska hänsyn läras ut? Många åsikter i frågan kan finnas, eftersom hänsyn kan se så olika ut för olika individer. Vidare kan frågan kopplas till vårdnadshavarens sociala situation i den bemärkelsen att den kan vara trasslig och då kanske erfarenheten av hänsyn inte finns eller är ringa. Motsatt förhållande kan även råda och då kanske svaret graderas högt i brukarenkäten.

Trivsel

I Lpfö-98/10 under förskolans värdegrund och uppdrag står; ”Omsorg om det enskilda barnets välbefinnande, trygghet, utveckling och lärande ska präglade arbetet i förskolan” (s.5).

De frågor som kan kopplas till trivsel är följande:

” ... hur ditt barn trivs i förskolan/familjedaghemmet?”

Trivsel kan vara varierade beroende på vilken trivsel som åsyftas. Här ska vårdnadshavarna svara i sin helhet, men det kan finnas någon del där de känner tveksamhet som vårdnadshavare inför förskolans verksamhet. Dessutom kan barnet ha en annan syn på trivsel än vad vårdnadshavaren har. Barnets trivsel på förskolan måste sättas i relation till hur barnet trivs med sig själv och med sin livssituation. Detta behöver barnet förmedla till sina vårdnadshavare och utifrån den bild barnet då delger ska vårdnadshavarna svara på brukarenkätens fråga. Barn kan också använda trivsel som ett maktmedel emot vårdnadshavarna på så sätt att barnet visar att det inte trivs, för att då få barnet uppmärksamhet. Det säger då inget om hur bra trivseln är på förskolan. Här kan även motsatt förhållande råda att barnet inte trivs, men delger inte detta till vårdnadshavarna för att kanske inte oroa dem.

” ... hur ditt barn trivs med personalen?”

Kan det bli så att vårdnadshavaren överför sitt eget tyckande när de svarar på frågan? Här finns en risk för missvisande svar. Kan det vara olika på grund av barnets dagsform vid

ifyllandet av brukarenkäten? Vilken personal åsyftas egentligen? Det arbetar ett antal olika kategorier av personal inom förskoleverksamhet. Barn kan ha olika relationer till personalen på förskolan och barn kanske inte alltid reflekterar över sina relationer. Det kan även vara svårt för barn att förmedla med ord hur det trivs med personalen. Vårdnadshavaren måste tolka barnets kroppsspråk och reaktioner då det lämnas och hämtas på förskolan. Det kan vara olika beroende på vem barnet möts av när det lämnas på förskolan. Det kan vara svårt att som vårdnadshavare kunna skapa sig en bild över hur barnet trivs.

” ... hur ditt barn trivs med kamraterna?”

Barn har ofta olika relationer till kamrater, här kan det bli svårt att som vårdnadshavare avgöra hur barnet trivs. Svaret kanske endast speglar en subjektiv känsla, eftersom vårdnadshavaren måste lita på det barnen förmedlar. Barnen kan i sitt identitetsbyggande pröva olika förhållningssätt till olika kamrater. Vilka känslor de får till olika kamrater kan då komma att förändras fort. Barn brukar ofta inte bara leka med en kamrat även om det självfallet kan finnas vissa kamrater som föredras av barnet. Hur och vad ska vårdnadshavaren svara på då? Om barnet i sitt identitetsbyggande prövar sin känsla av ilska i den period då brukarenkäten ska besvaras kanske vårdnadshavaren får bilden av att barnet inte trivs med sina kamrater. Barn kan ofta pröva olika kamratrelationer för att komma fram till vem de uppskattar att vara tillsammans med.

”Om du tänker på ditt barns förskola/familjedaghem i sin helhet - hur nöjd är du då med dess verksamhet?”

Hur definieras en nöjd vårdnadshavare? Är vårdnadshavaren insatt i verksamheten och i så fall, vilken del av förskolans komplexa verksamhet? Frågan kan vara för stor och vid för att kunna återges i ett enda generellt svar. Vårdnadshavare kan ha olika preferenser på vad ”nöjd” är, och mot vad ska svaret jämföras? Kanske finns det ingen erfarenhet av andra verksamheter och då finns inget att ställa svaret emot. Kanske vågar vårdnadshavarna inte heller kritiskt fundera över om de är nöjda. De kanske inte vill konfronteras med den känslan hos sig själva. Vårdnadshavaren kan tillhöra en grupp i samhället som kanske inte är van att ta ställning till hur nöjd man som vårdnadshavare är.

”Tänk dig en perfekt förskola/familjedaghem. Hur nära ett sådant ideal tycker du att ditt barns förskola/familjedaghem kommer?”

Här ska vårdnadshavarna föreställa sig en perfekt förskola. Finns det perfekta förskolor och hur ser de ut? Vem avgör vad som är perfekt? ”Ideal” kan vara ett konstigt ordval i en utvärderingsfråga. Vad ska vårdnadshavaren gradera sitt svar utifrån? Ideal kan upplevas olika hos olika individer. Det som hos några anses som ”ideal” kanske hos någon annan inte gör det. Perfekt och ideal är komplexa ord och kanske inte i första hand bör förknippas med frågor i en brukarenkät riktad till vårdnadshavare i förskolan. Här kan aspekten av att inte förstå ordet eller att inte ha tagit reda på sina egna åsikter påverka svaret när man som vårdnadshavare ska tänka sig en perfekt förskola och sedan gradera hur nära idealet den kommer. Här kan svaret bli mycket abstrakt.

Kontakt

Under delmål 2.7 i Lpfö-98/10 finns förskolechefens ansvar beskrivet kring att samarbete mellan förskolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om förskolans mål och sätt att arbeta.

De frågor som kan kopplas till kontakt är följande:

” ... ditt barns möjligheter till stabil kontakt med någon eller några i personalen?”

Hur definieras begreppet ”stabil”? Det kan vara en subjektiv åsikt utifrån olika erfarenheter en vårdnadshavare har med sig. I en instabil familjekonstellation kanske kontakten anses som stabil och tvärtom. Hur ska vårdnadshavaren relatera och bedöma barnets möjligheter till kontakt med personalen, och vad menas med kontakt? För att kunna svara på frågan behöver vårdnadshavaren dessutom vara delaktig i förskolans vardag för att veta hur kontakten ser ut.

” ... hur du får information om verksamheten i förskolan/familjedaghemmet?”

Vad menas med information? Är det konkret vardagsinformation som åsyftas kring hur barnet har haft det under dagen då vårdnadshavaren hämtar, eller är det den pedagogiska planeringen som menas med information? Ska vårdnadshavarna svara på om de är nöjda med hur informationen ges, eller på vilken typ av information de får? Är det muntlig information kring barnet från personalen som åsyftas, eller är det från övergripande ansvarig?

Uppmärksamma

”Förskolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och växande. Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar” (Lpfö-98/10, s. 5).

De frågor som kan kopplas till uppmärksamma är följande:

” ... personalens förmåga att uppmärksamma otrygghet hos ditt barn?”

Hur ska vårdnadshavaren kunna göra en bedömning av personalens förmåga att uppmärksamma otrygghet? Vem avgör om barnet är otryggt? Barn kan vara otrygga vid endast några situationer och hur ska vårdnadshavaren svara då? Vidare måste vårdnadshavaren vara med i verksamheten för att avgöra huruvida personalen har förmåga att uppmärksamma otrygghet. Vilka situationer åsyftas egentligen? Barn deltar i många olika aktiviteter under en dag på förskolan. Barnet kan visa otrygghet gentemot vårdnadshavaren och ska denna situation då vara med i bedömningen av personalens förmåga? Kanske vårdnadshavare graderar högt för att inte blotta en otrygg anknytning till sitt barn?

” ... att ditt barn får tillräckligt stöd i sin utveckling?”

Hur ska vårdnadshavare kunna avgöra vad som är tillräckligt stöd i förhållande till utveckling? Vilken utveckling åsyftas och vad relateras den till? Många vårdnadshavare har inte den pedagogiska kompetens som krävs för att kunna avgöra detta. Utveckling kan ske på många olika plan hos barn och utveckling sker ofta i olika steg. Utveckling kan ske utan stöd och med stöd. Oftast sker barns naturliga utveckling utan stöd. Menas stöd då det inte sker en förväntad utveckling? Det kan vara svårt för vårdnadshavare att veta vad de ska svara på. För att kunna bedöma ifall pedagogerna ger tillräckligt stöd behöver föräldern pedagogisk utbildning för att på så vis kunna ta ställning till vad ”tillräckligt” står för. Kan någon svara på denna fråga, ens pedagogerna, eftersom barns utveckling ser olika ut? Utveckling mot vad? Vilka kriterier menas?

” ... hur ditt barn lär sig?”

Bedömer vårdnadshavaren det eller ska det göras av en utbildad pedagog eller annan person med kunskap att bedöma barns lärprocess? Det svar som frågan får kan bero på vilka erfarenheter vårdnadshavaren har med sig i bagaget. Vårdnadshavare kan ha en positiv eller negativ erfarenhet med sig kring inläring som då kan komma att påverka svaret. Hur lär barn? Pedagoger kan ha olika sätt att lära ut beroende på barngruppens intresse och verksamhetens mål. Personlig lämplighet hos pedagogerna kan också påverka.

” ... vad ditt barn lär sig?”

Här är det endast möjligt att svara om man som vårdnadshavare är pedagogiskt kunnig och svaret är dessutom relativt ur den bemärkelsen att de kan ha olika kunskapsnivå själva att relatera till. Hur vet vårdnadshavare vad barnet lär sig ifall de inte har intresse eller kunskaper kring att reflektera över det? Vidare har kanske många vårdnadshavare ingen god erfarenhet av inläring eller har kanske bristande kunskaper själva, så att det blir omöjligt för dem att avgöra.

” ... ditt barns möjligheter att leka?”

Vad menas med ”att leka”? Fri lek och styrd lek, ser vårdnadshavare skillnaden? Vissa vårdnadshavare kan se möjlighet till lek i alla situationer, andra inte. Vad menas med ”möjligheter”, att det finns tillfredsställande med leksaker eller kompisar att leka med? Eller kan det vara så att svaret ska spegla hur ofta barnet får leka under dagen?

” ... hur mycket ditt barn får vistas utomhus?”

Utomhusvistelse kan vara olika viktig för olika vårdnadshavare. De som vistas mycket ute kanske inte är nöjda medan de som inte tycker utevistelse är viktigt är nöjda. Svaret behöver inte säga något om verkligheten. Det kan finnas erfarenhet av att det kan vara farligt att vistas utomhus till exempel om vårdnadshavaren kommer ifrån ett land där det är förknippat med fara att vistas utomhus. Då kanske de är nöjda när barnet är inomhus. Vidare vad ska svaret relateras till, vad är tillräcklig utomhusvistelse egentligen? Här måste även årstid beaktas, eftersom de kan komma att påverka svaret. Under den mörka årstidshalvan är barnen kanske inte ute lika ofta. Då kan vårdnadshavare vara missnöjda ifall vädret inte tillåter utomhusvistelse.

Förebygga

I artikel 3 i barnkonventionen skrivs följande ”...säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn upprätthåller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn” (s.15).

Den fråga som kan kopplas till förebygga är följande:

”Har du under de senaste 12 månaderna blivit behandlad/bemött på ett sätt så att du känt dig kränkt av personalen?”

Individer kan uppleva kränkning olika och även beroende på situationen i sig. Vissa kan ha stark upplevelse av kränkning sedan tidigare och tänker kanske inte på att svaret gäller de senaste 12 månaderna. Svaret kan på så sätt bli missvisande. Kränkning kan upplevas som ett starkt ord. Kan kränkning graderas i en generell brukarenkät?

Sammanfattande analys

Sammanfattningsvis leder analyserna under denna nodalpunkt till att de frågor som vårdnadshavarna ska besvara är konstruerade på ett sätt som kan göra det omöjligt för alla vårdnadshavare att göra sin röst hörd. En individs förförståelse inför den norm som råder i texten är avgörande för hur frågorna besvaras. Har vårdnadshavare av någon anledning inte samma förförståelse om skolans organisation samt om hur vårdnadshavare "bör" tycka, exempelvis på grund av annan kulturell bakgrund, blir heller inte svaren relevanta i det syfte som brukarenkäten är ämnad för. Som exempel kan här nämnas att det i vissa kulturer anses vara bra för barn att vistas utomhus varje dag, medan i andra kulturer kan det anses vara farligt på grund av väderförhållanden eller samhällsaspekter.

Det kan finnas en slags moral i vårt samhälle i den meningen att vårdnadshavare kan uppleva en press att vara medveten och delaktig. Detta kan skapa otrygghet i stället för trygghet i den meningen att inte kunna eller ha möjlighet att tillhöra rätt grupp. Vad som anses rätt styrs ofta utifrån normer i samhället. Det har i skolan alltid varit märkbart vad som dominerar i samhället. Skolans styrdokument följer dessa framträdande normer. Vad som betraktas som diskursen gällande trygghet är svårt att låsa fast i ett förgivettagande i den meningen att trygghet är varierande för olika personer. Frågan; När är en förälder trygg, finns inget givet svar på. Frågekonstruktionen i brukarenkäten är fastlåst i ett normativt förgivettagande; en hegemoni. Det finns inte utrymme att tolka in olika former av trygghet. En föreställning finns om vad en trygg vårdnadshavare är. Att som vårdnadshavare ha en annan åsikt är inget brukarenkätens konstruktion fångar upp. I dagens samhälle utgår ofta den rådande kulturen kring det normativa. Att tillhöra en avvikande grupp i den bemärkelsen att vara av annan åsikt kanske inte är legitimt. För vårdnadshavare kan det ofta vara viktigt att "göra det rätta" för att följa de rådande normer som finns i det samhälle vårdnadshavaren tillhör.

Det specialpedagogiska fältet har enligt Ahlberg (2007) på senare tid varit i rörelse och att det nu inte längre enbart handlar om att studera individer med avvikelser av olika slag. Hon menar att "Under det senaste årtiondet är det märkbart att kunskapsbildningen i ökad utsträckning behandlar problemställningar med anknytning till inkludering och olika aspekter av normalitet och avvikelse, delaktighet och gemenskap" (s. 67).

Detta lägger grunden och en introduktion till tankar kring hur normer samverkar och formar vårdnadshavare.

För att känna trygghet behöver vårdnadshavare förstå de normer som är styrande i diskursen inom förskolan. Här påverkar även hur vårdnadshavarnas eget identitetsbildande ser ut. Hänsyn måste även tas till vårdnadshavarnas olika förutsättningar och förförståelser.

En stor del av forskningsområdet har enligt Nilholm (2007) handlat om var "problemet" placeras. Individuella brister har kartlagts när det handlat om medicinska/psykologiska utgångspunkter, men sedan identifierades andra problem såsom bristfälliga skolor och socioekonomiska orättvisor. För att vi som människor ska kunna vara trygga behöver grundläggande behov vara tillgodosedda för att kunna utveckla andra behov såsom delaktighet i barnens förskola. Denna aspekt måste vägas in i analysen av det kluster som bildar en diskurs kring brukarenkätens nodalpunkt trygghet.

Många vårdnadshavare har en annan etnisk bakgrund och de kan endast svara på brukarenkätens frågor utifrån sin erfarenhet i det samhälle där de byggt sin egen identitet och förförståelse. Det som är norm i det svenska samhället kanske har en annan innebörd i den ursprungskulturen vårdnadshavaren har med sig. Vårdnadshavare med annat modersmål än

svenska kan vara en marginaliserad grupp i samhället och det kan då vara stigmatiserande att inte kunna ta till sig innehållet och syftet med brukarenkäten på grund av bristande kunskaper i det svenska språket eller eventuellt i skolbakgrunden. Kanske finns inte heller en förståelse till varför vårdnadshavare ska vara delaktiga, och det kan då istället skapa en känsla av otillräcklighet som på så vis skapar otrygghet. Omvänt kan det vara positivt att som vårdnadshavare få delta i en demokratisk process.

Brukarenkäten utgår utifrån att de svenska språkkunskaperna hos vårdnadshavarna är såpass bra att brukarenkäten överhuvudtaget kan besvaras. En stor del vårdnadshavare har dock inte möjlighet att svara på brukarenkäten överhuvudtaget då de kanske är nyanlända. Vårdnadshavare med annan kulturell bakgrund kan även ha erfarenhet av att det kan vara farligt att uttrycka sina åsikter, och tilliten till myndigheter kan vara bristfällig. Detta kan medföra att vårdnadshavare då inte uttrycker vad de egentligen anser, utan graderar svaren högt för att de då tror sig leva tryggare och göra det rätta, vilket kan innebära att hålla tyst och inte ifrågasätta förskolans verksamhet. Det kan även råda en tacksamhet över att barnet får möjlighet att studera och att vårdnadshavare ur den aspekten graderar svaren högt på grund av tacksamhet.

Delaktighet

Den andra nodalpunkten är *delaktighet*. Även runt denna punkt finner vi ett kluster av begrepp som vi funnit som representativa kännetecken; synpunkter, bemötande, inflytande, påverka och samarbeta. Dessa presenteras utförligare nedan. I analysen av brukarenkäten framstår således även dessa tecken som fastlåsta och utgörs då av moment. Det finns därför redan en förförståelse av vad som menas med delaktighet.

I skollagens kap. 4, 4§ står;

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet (s.15).

Även i förskolans läroplan Lpfö-98/10 finns till denna nodalpunkt paralleller att dra; ”Barns nyfikenhet, företagsamhet och intressen ska uppmuntras och deras vilja och lust att lära ska stimuleras” (s.6). Vidare; ”Barngruppen ska ses som en viktig och aktiv del i utveckling och lärande. Förskolan ska ge barnen stöd i att utveckla en positiv uppfattning om sig själva som lärande och skapande individer” (s.7).

Fokus läggs även på att förskolan ska bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar genom att bli medvetna om det egna kulturarvet och få delaktighet i andras kulturer.

Artikel 14 i barnkonventionen menar att; ”Konventionsstaterna skall respektera och i förekommande fall vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt” (s.19).

I den för studien aktuella brukarenkätens frågor framkommer här ett kluster som innehåller vikten av att vårdnadshavarna får lov att ha *synpunkter* på verksamheten och att barnen får ett gott *bemötande* i förskolan, att de har möjlighet till *inflytande*, samt att både barn och vårdnadshavare har möjlighet att *påverka* verksamheten. Ett gott *samarbete* lyfts generellt fram.

Exempel från brukarenkäten redovisas i studien med kursiv stil för en ökad tydlighet. Efter varje citat följer en tolkning som sedan i en sammanfattande analys kommer att kopplas till relevant litteratur.

Synpunkter

Läroplanen för förskolan hävdar också barns och föräldrars rätt att vara delaktiga i verksamhetens utvärdering; ”All form av utvärdering ska utgå från ett tydligt barnperspektiv. Barn och föräldrar ska vara delaktiga i utvärderingen och deras röster ska lyftas fram” (s.14). Detta säkras i delmål 2.6;

Arbetslaget ska dokumentera, följa upp, utvärdera och utveckla;
Barns delaktighet och inflytande i dokumentation och utvärderingar, vad och hur barn har möjlighet att påverka och hur deras perspektiv, utforskande frågor och idéer tas tillvara, och
Föräldrars inflytande i utvärderingar, vad och hur de har möjlighet att påverka samt hur deras perspektiv tas till vara (s.15).

Den fråga som kan kopplas till synpunkter är följande:

” ... hur man beaktar dina synpunkter?”

Detta kan vara en alltför omfattande fråga för att kunna graderas. Kanske har vårdnadshavaren synpunkter och framför dessa, utan att ha möjlighet till att avgöra ifall de beaktas. Det krävs att vårdnadshavaren har relevanta synpunkter som kan kopplas till de styrdokument som förskolan har, annars kan inte förskolans personal beakta synpunkterna. Är det synpunkter på den pedagogiska verksamheten, eller något annat som menas? En annan vinkling är dock att det är bra att lyfta det faktum att vårdnadshavare får lov att ha synpunkter. Alla vårdnadshavare kanske inte är medvetna om det.

Bemötande

I skollagen kap.8, 11§ står;

Personalen ska föra fortlöpande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets utveckling. Minst en gång varje år ska personalen och barnets vårdnadshavare därutöver genomföra ett samtal om barnets utveckling och lärande (utvecklingssamtal). Förskollärare har det övergripande ansvaret för utvecklingssamtalet (s.31).

De frågor som kan kopplas till bemötande är följande:

” ... hur du bemöts av personalen i förskolan/familjedaghemmet?”

Bemötande kan se olika ut beroende på situation. Olika individer vill bli bemötta på olika sätt beroende på situation. Hur graderas en sådan komplex fråga? För att ett gott samarbete ska ske mellan förskola och hem kan inte alla bemötas lika, utan bemötandet från personalens sida måste spegla vårdnadshavarens behov. Detta kan se olika ut beroende på dels individens dagsform och dels var som hänt innan mötet. Ibland kan en situation upplevas helt olika även om bemötandet är samma som förra gången.

” ... hur ditt barn bemöts av personalen?”

Hur ska vårdnadshavaren kunna veta hur barnet bemöts? Detta kräver ett aktivt deltagande av vårdnadshavaren i verksamheten under en längre tidperiod.

En vårdnadshavare kan ha upplevelsen att viss personal bemöter barnet väl men att någon annan i personalgruppen inte gör det. Vad ska vårdnadshavaren då svara på den här frågan för att det inte ska bli felaktigt? Det är dock bra att alla vårdnadshavare blir medvetna om att det går att ifrågasätta personalens bemötande mot barnet om upplevelsen finns att det inte riktigt är till belåtenhet.

Inflytande

Barnens delaktighet görs tydlig i Lpfö-98/10; ”Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra grunden för förskolans verksamhet. Den ska utgå ifrån barnens erfarenheter, intressen, behov och åsikter” (s.9).

Dessutom finns i läroplanen ett helt delmål 2.3, som koncentrerar sig på barns delaktighet och inflytande.

Även i skollagen kap. 4, 14§ beskrivs barn och föräldrars inflytande;

Den närmare utformningen av inflytandet ska anges i samband med den planering av verksamheten som föreskrivs i 4 §. Barnen, eleverna och vårdnadshavarna ska informeras om vad som gäller i fråga om inflytande och samråd. De ska också informeras om huvuddragen i de bestämmelser som gäller för utbildningen. Rektorn eller förskolechefen ansvarar för att sådan information lämnas. (s.17)

Den fråga som kan kopplas till inflytande är följande:

” ... hur dina lokala politiker lyssnar på föräldrarnas synpunkter om resurser till förskolan?”

Detta förutsätter att vårdnadshavaren är politiskt intresserad och tar aktiv del av beslut som fattas i den politiska beslutsprocessen. Detta kan vara en svår fråga att ta ställning till. Är den överhuvudtaget relevant i den här typen av brukarenkät? De övriga frågorna riktar sig till hur vårdnadshavaren upplever sin och barnets situation på den aktuella förskolan. Här lyfts perspektivet uppåt och handlar därför om en helt annan typ av inflytande, vilken vårdnadshavaren självklart har rätt till men som eventuellt kan diskuteras i ett annat forum. En annan vinkling är att det är positivt att på detta sätt uppmärksamma alla vårdnadshavare att det finns en röd tråd från de lokala politiska besluten till förskolans verksamhet, samt att vårdnadshavare har möjlighet att även här vara delaktig och ha inflytande i processen.

Påverka

Fokus på vårdnadshavarnas delaktighet finns också i inledningen av läroplanen; ”Förskolans arbete med barnen ska därför ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen. Föräldrarna ska ha möjlighet att inom ramen för de nationella målen vara med och påverka verksamheten i förskolan” (s.13).

Skollagen kap 4, 12§ menar att ”Vårdnadshavare för barn i förskolan och elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan och fritidshemmet ska erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen” (s.17).

Skollagen kap.4, 13§ tar också upp vårdnadshavarnas rätt att påverka;

Vid varje förskole- och skolenhet ska det finnas ett eller flera forum för samråd med barnen, eleverna och de vårdnadshavare som avses i 12 §. Där ska sådana frågor behandlas som är viktiga för enhetens verksamhet och som kan ha betydelse för barnen, eleverna och vårdnadshavarna. Inom ramen för ett eller flera sådana forum som avses i första stycket ska barnen, eleverna och vårdnadshavarna informeras om förslag till beslut i sådana frågor som ska behandlas där och ges tillfälle att komma med synpunkter innan beslut fattas. Rektorn och förskolechefen ansvarar för att det finns forum för samråd enligt första stycket och för att informations- och samrådsskyldigheten enligt andra stycket fullgörs (s.17).

Den fråga som kan kopplas till påverka är följande:

” ... din möjlighet att påverka verksamheten i förskolan/familjedaghemmet?”

Vad menas med att påverka? Hur mycket får vårdnadshavare påverka? Vill alla påverka? Har alla vårdnadshavare förutsättningar att påverka?

Vissa individer kanske inte är intresserade av att påverka och vet inte hur möjligheten ser ut. Därför kommer frågan att få olika svar beroende på individens inställning. Dessutom handlar det om vilken förförståelse som finns hos vårdnadshavaren. Det är viktigt att de vårdnadshavare som vill vara med och påverka verksamheten är införstådda i de styrdokument som finns. De som har en stark vilja har kanske större möjlighet att påverka verksamhetens utformning, men tycker kanske ändå att de inte får gehör. Tvärtom kan det finnas vårdnadshavare som inte påverkar alls beroende på sin livssituation, men som ändå svarar positivt på denna fråga på grund av att de är nöjda med att slippa vara med och påverka verksamheten.

Samarbeta

Även samarbetet med vårdnadshavarna är mycket tydligt i förskolans läroplan. Delmål 2.4 handlar om samarbetet mellan förskola och hem, och här lyfts vårdnadshavarna fram som en självklar samarbetspartner till förskolan;

Arbetslaget ska: Visa respekt för föräldrarna och känna ansvar för att det utvecklas en tillitsfull relation mellan förskolans personal och barnens familjer.
Föra fortlöpande samtal med barnens vårdnadshavare om barnens trivsel, utveckling och lärande både i och utanför förskolan samt genomföra utvecklingssamtal minst en gång varje år, och Beakta föräldrarnas synpunkter när det gäller planering och genomförande av verksamheten (s.13).

Den fråga som kan kopplas till samarbete är följande:

” ... hur personalen samarbetar med dig angående ditt barns utveckling och lärande?”

Samarbete kan variera, det kan vara olika med olika personal. En gradering kan därför vara svår att göra. Vad menas med ”utveckling och lärande”? Man kan som vårdnadshavare vara nöjd med en del av detta påstående, som exempel hur samarbetet fungerar kring barnets språkutveckling, men på samma gång vara missnöjd med den information man får gällande barnets sociala utveckling. Vårdnadshavare kan också ha olika förutsättningar att föra sitt barns talan. Är man som vårdnadshavare van vid att det sker ett samarbete kan man också ha generell högre krav än om man är van vid att ett litet samarbete finns.

Sammanfattande analys

Sammanfattningsvis visas även under denna nodalpunkt att frågeställningarna i brukarenkäten är konstruerade på ett sådant sätt att det kan bli en omöjlighet för varje enskild individ att göra sin röst hörd. Den norm som råder i frågeställningarna bygger på en förförståelse av begreppet delaktighet som vårt samhälle förespråkar. Alla vårdnadshavare har inte denna förförståelse. En individs förförståelse är baserad på dess uppväxt samt även andra aspekter såsom exempelvis kultur och etnicitet.

Att vara en delaktig vårdnadshavare är en viktig aspekt ur det svenska samhällets norm. Alla vårdnadshavare vill sina barns bästa och är naturligt engagerade i barnens liv och deras utveckling och lärande. Varje individ är olik den andre. Så även vårdnadshavare. Det är helt beroende på varje individs bakgrund och identitetsbygge. Därför får delaktighet som begrepp olika betydelse för olika vårdnadshavare. Nilholm (2007) menar att samhället står inför många utmaningar, när det gäller att inkludera marginaliserade grupper, inte minst då de med en annan etnisk bakgrund.

Vad som moraliskt kännetecknas som rätt eller fel när det gäller delaktighet är beroende av den norm som råder i samhället. Diskursen styr in tänkandet i förgivettagna banor. För att som vårdnadshavare kunna vara delaktig krävs dessutom en känsla av trygghet, och en förståelse av vad som förväntas och i vilken form delaktigheten ska ske. Även här måste aspekten av individens bakgrund vägas in såsom egna erfarenheter, personlighet och livssituation.

Fagerli, Lillemyr och Sobstad (2001) menar att förskolan uppnår mycket genom att ha ett gott samarbete med vårdnadshavarna. Bland annat kan man åstadkomma följande: Barnen ser att det finns kontakt mellan dem som arbetar i förskolan och vårdnadshavarna, vilket stärker tryggheten och sammanhanget i deras liv. Även vårdnadshavarnas deltagande är i sig berikande för förskolan. Detta kan kopplas till förskolans styrdokument som även framhåller detta på flera ställen i texten. Vidare främjar samarbetet barnets lärande och utveckling samt att samarbetet stärker de vuxna och därigenom även barnen. Det finns därigenom redan en kontakt och möjlighet till dialog mellan de vuxna.

Här blir det viktigt att pedagogerna ser alla vårdnadshavare som en tillgång och vågar bjuda in till delaktighet. Detta gäller inte minst de vårdnadshavare som har annan kulturell bakgrund och annat modersmål än svenska. Det vill säga att pedagogerna har ett interkulturellt förhållningssätt. Delaktighet kräver en mognad hos de verksamma pedagogerna i förskolan. Att de har redskap och verktyg i sitt arbetssätt som främjar delaktighet. En osäkerhet i pedagogens yrkesroll kan leda till att inte alla vårdnadshavare görs delaktiga i verksamheten på grund av att det då kan finnas en rädsla att behöva förändras. Den språkliga aspekten kan här spela en stor roll eftersom kommunikation och delaktighet bygger på en språklig förståelse. Hur kommer vi över denna barriär? Ett gott samarbete kräver förtroende, respekt och lyhördhet från båda parter, pedagog och vårdnadshavare, men det är pedagogen i sin professionella roll som har det största ansvaret att skapa förutsättningar till ett gott samarbete. Detta regleras som nämnts, i förskolans styrdokument.

Att påverka kräver mod och kunskap men även en retorisk förmåga. Detta kan hos olika grupper påverka vårdnadshavares möjligheter till delaktighet, i hänseendet att det inte finns tillräckligt med erfarenhet av att ta aktiv del i förskolans verksamhet.

I "en skola för alla" är det av yttersta vikt att alla vårdnadshavare ges bästa möjliga förutsättningar att vara delaktiga, vilket är brukarenkätens ursprungliga syfte.

Diskussion

I detta kapitel diskuteras den för studien valda metoden. Därefter diskuteras studiens frågeställning, som handlar om vilka diskurser som framträder i brukarenkätens konstruktion. Vidare förs en övergripande diskussion kring resultatet kopplat till studiens syfte; att studera en brukarenkät riktad till vårdnadshavare i förskolan, samt att diskutera vad dess konsekvenser kan innebära utifrån begreppet "en skola för alla". Möjliga fortsatta forskningsområden och specialpedagogiska implikationer diskuteras, som till sist följs av ett slutord.

Metoddiskussion

Den metod som valdes att använda i studien visade sig vara ett bra val med tanke på syftet, som var att studera en brukarenkät riktad till vårdnadshavare i förskolan, samt diskutera vad dess konsekvenser kan innebära utifrån "en skola för alla". Vi ville studera hur brukarenkäten var uppbyggd, samt vilka diskurser som synliggjordes i brukarenkätens konstruktion.

Att i studien använda Lauclau och Mouffes verktygslåda bidrog till ett urskiljande av två nodalpunkter med tillhörande kluster. Dessa analyserades i förhållande till förskolans styrdokument, och en kritisk granskning gjordes av resultatet. De rådande diskurserna framkom och utifrån resultatet fördes en diskussion.

Den valda metoden bedöms som relevant, eftersom studiens frågeställningar har blivit besvarade. Metoden har varit mycket intressant att använda sig av. Att blanda empiri och analys på det sätt vi gjort i resultatdelen av studien kunde till en viss del i början kännas svårt, eftersom erfarenheten att forska enligt denna teori och metod inte fanns sedan tidigare. Dessutom måste hänsyn tas till att vissa tolkningar har kunnat förbises på grund av vår förförståelse. Emellertid uppkom en insikt om att metoden var ett bra sätt att tydligt beskriva resultatet för läsaren. Om vi istället som exempel valt att koncentrera studien på vårdnadshavarens upplevelse av att fylla i brukarenkäten hade ett annat angreppssätt kunnat användas. Utifrån studiens syfte var detta aldrig aktuellt, så den metod som valdes har hela vägen känts som ett bra val, även om det har varit en utmaning att sätta sig in i metodens tillvägagångssätt och teoretiska utgångspunkter. Vi valde metoden för att utmana oss själva, vilket metoden verkligen också har gjort under skrivandets gång. Det har varit mycket intressant och lärorikt.

Resultatdiskussion

Får alla sin röst hörd?

Vi möter i vårt dagliga arbete vårdnadshavare som känner sig otillräckliga och inte vet hur de ska göra, eller vågar ta steget till att bli delaktiga i skolan. De lyfter ofta fram den otrygghet de känner i mötet med skolan. De påtalar ofta att det är smärtsamt att vara den som är utanför eller att tillhöra en avvikande grupp enligt rådande norm i samhället kring föreställningen av en god förälder. Denna grupp måste på något sätt bli delaktig.

Detta diskuterar Ahlberg (2007) som anser att praktisknära forskning behövs i framtiden och att etnicitet är ett eftersatt område inom den specialpedagogiska forskningen. Vidare förespråkar hon ett perspektiv som tar in samhället och förhållanden utanför skolan och dess

inverkan. Här ser vi vårdnadshavarnas åsikter i den för studien aktuella brukarenkäten som ett exempel. Ahlberg fortsätter med att detta bidrar till lika värde och mänskliga rättigheter, såsom rätt till kunskaper för alla och ”en skola för alla” som lever upp till den norm som hon menar är specialpedagogikens framtida inriktning.

Salamancadeklarationen (2006) lyfter också upp vikten av att det är viktigt att skapa skolor som är till för alla och som respekterar olikheter, stödjer inlärning och utgår ifrån individuella behov. Här anser vi att även vårdnadshavarna bör inkluderas i det förhållningssätt som Salamancadeklarationen förespråkar.

Resultatet visar att på det sätt som brukarenkäten är utformad är tolkningen av brukarenkätens frågekonstruktion godtycklig. Det är tydligt att alla svar som ges kan tolkas olika utifrån hur frågorna är konstruerade samt vårdnadshavarnas olika förståelse av frågorna. Vi menar att detta inte kan motsvara de direktiv som styrdokumentet har på förskoleverksamhetens föräldrasamverkan. Vi ställer oss frågande till vilka konsekvenser det kan komma att få i förhållande till ”en skola för alla”. I dagens förskoleverksamhet finns ingen heterogen grupp av vårdnadshavare utan det råder mångfald.

Rosenqvist (2007) resonerar om centrala forskningsuppgifter inom specialpedagogiken som han anser som viktiga. Han menar att kvalitativ forskning utifrån normalitet, avvikelser och differentiering bör vara i fokus. Han framhåller att miljön och bemötandet i klassrummet är centralt. Här vill vi även framhålla vikten av detta i mötet med vårdnadshavarna. Rosenqvist fortsätter med att specialpedagogiken då kännetecknas av integration, delaktighet och gemenskap istället för isolering och segregering. Han poängterar fortsättningsvis att elever ska mötas utifrån sitt speciella stödbehov. Detta gäller enligt oss även det bemötande vårdnadshavare får i sin samverkan med förskolans personal.

Många förskolor har barn och vårdnadshavare som är utlandsfödda, och då brukarenkäten inte översätts till olika språk kan vi redan här tolka att brukarenkäten inte når en stor andel föräldrar på grund av de språkbarriärer som kan finnas. Paralleller kan göras till privata företag som gör marknadsundersökningar av produkter. Förmodligen skulle de säkerställa att undersökningen når den grupp den är ämnad för, så att svarsfrekvensen blir tillfredställande för att efter det kunna gå vidare med en eventuell utveckling av produkten. Skulle privata företag då gå vidare ifall en stor del av de brukare som ingick i marknadsundersökningen överhuvudtaget inte kunde svara på grund av exempelvis olika modersmål? Antagligen inte. Brukarenkäten i studien översätts dock till engelska, men de flesta av vårdnadshavarna har kanske inte de kunskaper i engelska språket som behövs för att kunna förstå frågornas innebörd tillräckligt väl.

Vår upplevelse är att det kan finnas en okunskap om hur det svenska skolsystemet fungerar och samverkar med vårdnadshavare. I vår tolkning av empirin framkommer det tydligt att när vårdnadshavare har olika erfarenheter och olika förförståelse blir inte brukarenkätens frågor tillförlitliga för att skolutveckling ska kunna baseras på dess svar. Vi anser att brukarenkäten då endast riskerar att bli ett spel för gallerierna, och det är oroväckande att många kommuner använder sig av liknande brukarenkäter. Detta är något som även Åsen (1991) framhåller. Han menar även att det förvisso är positivt att en strävan finns att lyssna av vårdnadshavares åsikter, i detta fall i förskolans verksamhet. Hur ska ett resultat kunna sammanställas utifrån en sådan tolkningsbaserad frågekonstruktion som i den undersökta brukarenkäten?

Fagerli, Lillemyr och Sobstad (2001) menar att i vissa fall behöver föräldrar med annan kulturbakgrund extra stor förståelse och stöd och vägledning för att i det nya landet klara av

sin föräldraroll. Pedagogen på förskolan måste därför arbeta så att föräldern känner att båda parter har barnens bästa som mål. Författarna menar vidare att grundpelaren i utveckling av det pedagogiska arbetet är samarbete med föräldrarna och en pedagogisk grundsyn som betonar barns rättigheter, förutsättningar och behov. Allt arbete med förskolebarn måste byggas på ett gott samarbete med föräldrarna. Samarbete kan byggas på många olika sätt, bland annat kan föräldrarna tas med i planeringen och utvärderingen av förskolans pedagogiska arbete. Enligt direktiven i Lpfö-98/10 ska föräldrarnas åsikter tas med i planering och utvärdering av verksamheten.

Nilholm (2007) menar att samhället står inför många utmaningar när det gäller att inkludera marginaliserade grupper, inte minst då de med en annan etnisk bakgrund. En av dessa utmaningar anser vi, är att förändra brukarenkätens konstruktion så att den svarar upp mot "en skola för alla".

Finns det en rådande norm?

Resultatet visar vidare på att det råder en styrande norm i brukarenkätens frågor som kan vara svår för vårdnadshavare att ta sig ur. Vi vill resonera kring de moraliska aspekter som då blir tydliga.

Foucault (2003) hävdar att diskurserna bestämmer hur vi ska tänka och att vi inte är fria ifrån dessa. Detta kan kopplas till den för studien aktuella brukarenkäten, i vilken det råder fastlåsta diskurser. Varje diskurs omfattas av dolda regler, vilka vårdnadshavarna kan vara omedvetna om. De följer de rådande diskurserna och tror att de gör det av fri vilja.

Studiens resultat, likt Neumann (2003) pekar mot att det finns en kulturell hegemoni där maktkonstellationer upprätthålls. I dagens samhälle har föräldrar en strävan att göra det rätta för sina barn; att inte vara avvikande ifrån den norm som råder. Vårdnadshavare vill ofta följa de normer som gäller i samhället kring hur en duglig förälder bör vara. I studiens resultat blir det tydligt att när det görs en temperaturlagning på detta vis med en brukarenkät, säger svaren ingenting om verkligheten. Enligt postmodernistiskt tänkande finns inte någon egentlig sanning. I skolans värld är det moraliskt legitimt att bygga en viss del av skolutveckling på sådana grunder som en brukarenkät ger. På vilket sätt nås alla grupper, så att skolan svarar upp mot alla vårdnadshavares åsikter och möjlighet till delaktighet, och därmed en upplevelse av trygghet och tillfredsställelse av att vara en god förälder i enlighet med rådande normer?

Vi menar dock inte att det är helt förkastligt utan intentionen är god, men kanske att en omarbetning av brukarenkäten kan vara nödvändig. Detta på grund av att vårt samhälle har stått under en tydlig omstrukturering de senaste årtiondena hänseende invandring, nya styrdokument och förändrade ekonomiska resurser. En fundering hos oss väcks kring huruvida detta är signifikant för hela utbildningsväsendet, även om det i studiens resultat endast framkommer inom förskolans diskurs.

Andreasson, Assarsson, Ohlsson och Ahlberg (2010) menar att kulturer omskapas ständigt och då kulturer möts uppstår genast en förhandling där kulturer blandas. Olika kulturer och språk är kulturella handlingar som är förbundna med makt och status som positionerar språk och kulturer i skolans verksamhet. De budskap som framkommer i styrdokumentet om värdegrunden kräver reflektion och samtal hos de verksamma för att bli styrande i skolans praktik. Författarna framhåller följande; "Skolans värdegrund kan verka vara tagen för given. Men när normer och värden ställs på sin spets kan betydelser och mening i värdegrunden behöva omförhandlas, så att de kan omsättas i den uppkomna situationen." (s. 99).

Detta kan utifrån studiens resultat vara en väg för att komma ifrån problematiken som kan uppstå när olika normer om hur en god förälder ska vara blir rådande.

Enligt styrdokumentet ska eleverna uppmuntras att framföra åsikter, också om de strider mot skolans rådande kultur. Kan det vara så att en paradox blir synlig här, eftersom studiens resultat visar på att brukarenkätens frågor inte uppmuntrar vårdnadshavarna till att framföra egna åsikter, då de via brukarenkätens frågekonstruktion styrs in i en rådande norm? Barn och elever uppmuntras på så vis till något som inte deras vårdnadshavare har möjlighet att göra.

Konsekvenser

Vilka konsekvenser kan brukarenkätens diskurs komma att få för skolutvecklingen i stort utifrån vårt resonemang om att brukarenkäten inte når alla vårdnadshavare i förskolan samt att det råder en styrande norm? Kan det vara så att beslutsfattare bedriver kvalitetsutveckling på fel grunder?

Enligt förskolans styrdokument framhålls att alla vårdnadshavare ska göras delaktiga. Andreasson, Assarsson, Ohlsson och Ahlberg (2010) menar att:

De komplexa värdegrundsbärande officiella texterna möter inte enbart de professionella, utan också eleverna och deras föräldrar. När texterna tolkas på skolorna för att skapa mening och innebörd i värden och normer sker det i en interaktion mellan olika erfarenheter, kunskaper och kulturella bakgrunder. I ett decentraliserat skolväsen finns därmed såväl större risker som möjligheter för en mångfald av tolkningar beroende på sociala, ekonomiska och värdemässiga olikheter (s. 103).

Många vårdnadshavare kan ha mindre goda erfarenheter av skolan och att kunna påverka. Det kan vara stigmatiserande för vissa grupper, och på så sätt undermineras vårdnadshavares möjligheter till inflytande och konsekvensen av detta kan bli att beslutsfattarna på så sätt får fritt spelrum att ensamma kunna besluta om vilken verksamhet de önskar bedriva. Det är ett säkerställande och ett upprätthållande av den demokratiska processen i samhället att föräldrar ska kunna idka medverkan och känna tillfredsställelse över att kunna påverka sitt barns förskoleverksamhet.

Det är förstås en resursfråga som ofta är fallet inom utbildningsväsendet. Skolan har varit föremål för nedrustning under årtionden och effekten av det är att allt fler grupper tenderar att bli marginaliserade och tvingas då mot sin vilja att stå utanför beslutsprocesser. Vi vet att det är förödande då kunskap är en förutsättning för samhällsutveckling. Vi menar att föräldrar måste få möjlighet till att bli delaktiga i skolutveckling för att upprätthålla ett gott samarbete mellan förskola och hem.

Andreasson, Assarsson, Ohlsson och Ahlberg (2010) menar att om skollärdningen ser till att det sker ett pedagogiskt flöde så genomsyras verksamheten i alla led. Skolan blir då medskapare till en diskurs där värdegrundsarbetet blir en del av kärnverksamheten i skolan. Vidare menar de att värdegrundsarbetet i skolan påverkas av de strukturer som råder i det omgivande samhället, där demokrati relateras till samhälleliga händelser och maktmönster. Skolan måste även finna metoder att få med grupper med kunskapsmässiga, sociala problem eller med annan etnisk och/ eller kulturell bakgrund. Skolan kan inte längre förbise aspekten av "en skola för alla". Här måste tillsättas utökade resurser för att kunna svara mot styrdokumentens direktiv för att bidra till ett välfungerande samhälle och skolgång för alla medborgare.

Ytterligare en konsekvens som här kan diskuteras utifrån brukarenkätens konstruktion och utformning är att många andra grupper i samhället kan riskera att hamna utanför, och inte får möjlighet att uttrycka sina åsikter. Funktionsnedsättningar såsom till exempel hörsel, syn och dyslexi för att nämna några, kan likaväl som annat modersmål än svenska bidra till svårighet till att känna trygghet och delaktighet. Dessa grupper utelämnas eftersom brukarenkäten inte är anpassad för vårdnadshavare med olika funktionsnedsättningar. Dessa grupper får därmed inte sin röst hörd. Här förutsätts i så fall att dessa vårdnadshavare själva får ombesörja anpassningen om de önskar besvara brukarenkäten.

Fortsatt forskning

Det framkommer utifrån resultatet av studien att brukarenkäten inte svarar upp mot de styrdokument som reglerar förskolans verksamhet, men vad är alternativet? På vilket sätt kan alla grupper i samhället få komma till tals när det gäller skolutveckling?

Vi ställer oss frågan om det skulle vara möjligt att bedriva skolutveckling på grunder där alla föräldrar får möjlighet att påverka och föra fram sina åsikter. Åsén (1991) anser att det inte finns några hinder att pröva andra modeller för utvärdering än brukarutvärderingar. Han förespråkar istället en modell där brukarna får diskutera förväntningar, önskingar och åsikter. Här menar vi att föräldraråd kan vara en form där pedagogerna diskuterar tillsammans med vårdnadshavare, eventuellt med tolkstöd. Utifrån det som då framkommer kan man formulera tankar om verksamheten tillsammans, och planera verksamhetsutveckling på detta sätt. Därigenom menar både Åsén (1991) och vi, att det finns möjligheter till nya metoder och strategier för utveckling av verksamheter, om man vill "lyssna på brukarna". Att förankra vad delaktighet i skolan innebär genom fortbildning kring olika kulturer och synsätt för att förstå komplexiteten blir på så vis en väg att gå. Vidare att göra djupintervjuer av vårdnadshavares uppfattning kring sin medverkan och sitt inflytande i skolan skulle även vara av intresse att genomföra.

Utifrån studiens resultat syns att kopplingar kan göras till Nilholm (2007) som diskuterar aktionsforskning som ett medel för att skapa inkluderande miljöer utifrån ett samhällsperspektiv. Han menar att samhället här står inför stora utmaningar att inkludera marginaliserade grupper särskilt de med annan etnisk bakgrund, vilket även vår studie visar på. Ahlberg (2007) anser även hon att praktisknära förankring behövs och då särskilt kring etnicitet, vilket hon menar är ett eftersatt område. Hon fortsätter med att samhället och dess förhållande utanför skolan måste beaktas för att bidra till lika värde och mänskliga rättigheter.

Ahlberg (2007) menar vidare att specialpedagogisk forskning bör bidra med kunskap som stärker områdets identitet. En väg hon beskriver är att studera specialpedagogiska frågeställningar i olika verksamheter.

Det är enligt min mening nödvändigt att fortsätta på den inslagna vägen och genomföra fler empiriska studier i skolans vardag, s.k. praktisknära studier med fokus på villkor och förutsättningar för en inkluderande skola på individ- grupp- organisations- och samhällsnivå. Forskning om kön och etnicitet är eftersatta områden inom den specialpedagogiska forskningen och borde uppmärksammas i detta sammanhang (s. 80).

Att översätta brukarenkäten till olika språk så att alla vårdnadshavare kunde besvara frågorna på sitt modersmål för att sedan studera svaren, hade med stor sannolikhet varit en intressant studie att genomföra. Att göra en koppling till det resultat angående brukarenkätens

svarsfrekvens och den statistik som redovisas på hemsidan skulle även kunna vara intressant fortsatt forskning inom området. Ytterligare en intressant infallsvinkel skulle vara att forska kring ur mycket brukarenkätens svar i realiteten tas i beaktning när verksamhetsutveckling genomförs i praktiken.

Vi tror att ovanstående förslag till fortsatta forskningsområden skulle vara värda att satsa både tidsmässiga och ekonomiska resurser på. Det skulle då i ett framtidsperspektiv inom skolutveckling kunna medverka till kvalitativt bättre resultat.

Specialpedagogiska implikationer

Utifrån bearbetningen av empirin i brukarenkäten har ovanstående diskussion förts utifrån tolkningen av resultatet. Vi har funnit svar på vår fråga; Är det viktigt vad JAG tycker? Får alla vårdnadshavare sin röst hörd och får de komma till tals i ”en skola för alla”? En diskussion har förts kring de konsekvenser studiens resultat får kopplat till de styrdokument som reglerar förskolan samt samhällets normer. Vi menar att den tolkning som gjorts och det resultat som framkommit ur studiens empiri är signifikant för hela utbildningsväsendet och den problematik som en diskussion har förts kring är ett utvecklingsbart område inom den specialpedagogiska forskningen. Vi har gjort valet att utgå ifrån en diskussion i förskolan, eftersom vi finner det viktigt att tidigt lägga grunden för aktivt inflytande och delaktighet, samt att tidigt ge en förståelse hos alla vårdnadshavarna för utbildningsväsendet och på detta sätt skapa trygghet. Förhoppningsvis kommer resultatet i studien att bidra till en önskvärd förändring mot att en demokratisk process i utbildningsväsendet skapas där alla grupper i samhället får komma till tals.

Slutord

Vi hoppas att vårt resultat kommer att kunna bidra till en medvetenhet av problemet och att en diskussion kan påbörjas av utbildningsväsendets beslutsfattare mot en skola där skolutveckling faktiskt bedrivs utifrån att alla vårdnadshavare inom olika grupper i samhället får sin röst hörd, allas åsikt är viktig. Idag blir det tydligt utifrån resultatet att så inte är fallet. Vi ställer oss frågan om beslutsfattare är medvetna om problematiken, men väljer att inte konfrontera den på grund av kostnader eller okunskap. Detta kan i så fall vara en maktutövning ifrån beslutsfattarna och behöver då konfronteras. Vi menar att det inte längre är en hållbar strategi att fortsätta utveckla verksamheter på dessa grunder, om ett kunskapsamhälle ska utvecklas där kunskapen är interaktiv och kollektiv enligt postmodernistiskt tänkande, och där jaget är rörligt och skapas i den miljö det befinner sig i. En koppling kan här göras till Foucault (2003) som ser kunskapen som interaktiv, produktiv och social. Kunskap till omvärlden kan inte betraktas som en objektiv kunskap, utan kunskap om världen är alltid kulturell och historiskt präglad. Kunskap fås genom något vi utövar tillsammans, med språket som verktyg. Därför bör brukarenkäten i studien anpassas så att den främjar alla vårdnadshavares inflytande i förskolan samt når styrdokumentens direktiv när det gäller trygghet och delaktighet.

Clark, Dyson och Millward (1998) menar att utmaningen det moderna samhället har, är att hitta sätt att bemöta elevers mångfald och komplexa sociala värden inom utbildningen. Även Persson (2007) hävdar att forskning utifrån möjligheten att inkludera marginaliserade grupper i skolan är avgörande och bör fokuseras, utifrån ekonomiska och politiska resurser.

Vi anser att skolutveckling generellt bör ses över så att en skola för alla kan börja ta form i en ny skepnad där allas röst finns med. Tankar väcks som dock inte kan styrkas av resultatet, men som ändå blir relevanta; Det maktperspektiv som enligt studiens resultat visar sig, vill

kanske beslutsfattare inte ändra på. Det kanske förhåller sig så att de vill upprätthålla det normativa, och inte beakta det mångfacetterade samhälle vi idag lever i. Detta samhälle är idag dock en realitet, och även om det kan bli komplicerat och dyrt att tillgodose och bemöta mångfalden för att skapa en skola för alla är det en nödvändighet. Vi menar att det är mycket viktigt att skapa en skola för alla. En medvetenhet finns att processen är lång, men den måste fortgå så att alla grupper i samhället får komma till tals. Förhoppningsvis kan en diskussion kring detta lyftas med hjälp av studier såsom den vi nu genomfört.

Referenser

- Ahlberg, A. (2007). Specialpedagogik - ett kunskapsområde i utveckling. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik - sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007) (s. 66-84). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Allan, J. Brown, S. & Ridell, S. (1998). *Permission to speak? Theorising special education inside the classroom*. I C. Clark, A. Dyson & A. Millard. (Red.), *Theorising special education* (s. 21-31). London and New York: Routledge.
- Andreasson, I. Assarsson, I. & Ohlsson, L. & Ahlberg, A. (2010). *Skolvardagens komplexitet*. Skolverket.
- Björck-Åkesson, E. (2007). Specialpedagogik - Ett kunskapsområde med många dimensioner. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik - sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007) (s. 85-99). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber AB.
- Carlbeck-kommitén delbetänkande SOU2003:35, *För den jag är – om utbildning och utvecklingsstörning*.
- Clark, C. Dyson, A. & Millward, A. (1998). *Theorising in special education: time to move on?* . I C. Clark, A. Dyson & A. Millward (Red.), *Theorising special education* (s. 156-173). London and New York: Routledge.
- Dyson, A. (2006). *Changes in special education theory from an English perspective*. (s.1-13). University of Manchester.
- Fagerli, O. Lillemyr, O. & Sobstad, F. (2001). *Vad är förskolepedagogik?* Lund: Studentlitteratur.
- Foucault, M. (2003). *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv.
- Lenz Taguchi, H. (2000). *Emancipation och motstånd. Dokumentation och kooperativa läroprocesser i förskolan*. Stockholm: HLS Förlag.

- Nilholm, C. (2007). *Vad och vems är kunskapsobjektet? - Reflektioner över hur den specialpedagogiska praktiken kan och bör studeras*. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik - sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007) (s. 100-112). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Neumann, I. (2003). *Mening, materialitet, makt – en introduktion till diskursanalys*. Studentlitteratur: Lund.
- Persson, B. (2001). *Elevens olikheter*. Liber AB.
- Persson, B. (2007). *Svensk specialpedagogik vid vägskäl eller vägs ände?* I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red), *Reflektioner kring specialpedagogik-sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007) (s. 52-62). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Rosenqvist, J. (2007). *Svensk specialpedagogik vid vägskäl eller vägs ände?* I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red), *Reflektioner kring specialpedagogik - sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (Vetenskapsrådet rapportserie 5:2007) (s. 52-62). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Svenska Unescorådet, (2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca + 10*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- UNICEF, (2006). *Mänskliga rättigheter – konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Utbildningsdepartementet (2010). *Läroplan för förskola, Lpfö-98/10*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Utbildningsdepartementet. (2010b). *SFS 2010:800 Skollagen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. www.vr.se/huvudmeny/etikforforskare Hämtad: 2011-09-17.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Åsén, Gunnar (1991). *Utvärdering i förskolan – frågor och exempel*.
www.skolverket.se/publikationer. Hämtad: 2011-08-29.

Bilaga

Mars 2011

Hur nöjd är du med förskolan?

Syftet med denna enkät är att ta reda på hur nöjd du och ditt barn är med barnets förskola eller familjedaghem. Resultatet ska ge underlag för att förbättra verksamheten.

Det spelar ingen roll om det är barnets mamma eller pappa eller annan vårdnadshavare som besvarar enkäten. Men det är viktigt att den som har mest kontakt med barnets förskola/familjedaghem är med och besvarar enkäten. Fyll gärna i enkäten tillsammans.

I slutet av enkäten finns tio frågor som ditt barn, om han/hon är i åldern 3-6 år, kan svara på tillsammans med dig.

Om du har mer än ett barn i förskola/familjedaghem kommer du att få en enkät för varje barn. Tänk på att använda rätt enkät till respektive barn.

- 1 Alla svar behandlas **anonymt**. När bearbetat svaren, lämnas en avidentifierad fil till . Din medverkan är självfallet frivillig men för undersökningens tillförlitlighet är det viktigt att du besvarar frågorna.
- 2 **Försök besvara frågorna inom en vecka.** När du är klar lägger du enkäten i det bifogade svarskuvertet och skickar det till . Frimärke behövs inte.
- 3 Sista dag för att skicka in enkäten till är fredagen den 25 mars.
- 4 Resultaten från undersökningen kommer att vara tillgängliga via hemsida [www](#). i vecka 19.
- 5 Har du frågor om undersökningen kan du kontakta: <<Namn>>, <<Telefonnummer>>.
- 6 Har du frågor om datainsamlingen kan du kontakta :

Tack för Din medverkan!

1. TRIVSEL

Hur nöjd är du med ditt barns förskola när det gäller...	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd	Ingen åsikt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
hur ditt barn trivs i förskolan/familjedaghemmet? ..	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur ditt barn trivs med personalen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur ditt barn trivs med kamraterna?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. TRYGGHET

Hur nöjd är du med...	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd	Ingen åsikt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
hur tryggt ditt barn tycks vara med kamraterna? ...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ditt barns möjligheter till stabil kontakt med någon eller några i personalen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
personalens förmåga att uppmärksamma otrygghet hos ditt barn?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur trygg du är som förälder när barnet är i förskolan/familjedaghemmet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. BEMÖTANDE

Hur nöjd är du med...	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd	Ingen åsikt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
hur du bemöts av personalen i förskolan/familjedaghemmet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur man beaktar dina synpunkter?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur ditt barn bemöts av personalen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. PEDAGOGISK HANDLENING

Hur nöjd är du med...	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd	Ingen åsikt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
att ditt barn får tillräckligt stöd i sin utveckling?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur personalen stödjer och stimulerar ditt barns språkutveckling?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
personalens förmåga att skapa lugn och ro?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur personalen lär barnen att ta hänsyn till varandra?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

+

-

5. PEDAGOGISK PROCESS

Hur nöjd är du med...	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd	Ingen åsikt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
vad ditt barn lär sig?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur ditt barn lär sig (varierande arbetssätt, olika tekniska hjälpmedel m.m.)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur ditt barns nyfikenhet och lust att lära stimuleras?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ditt barns möjligheter att leka?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur mycket ditt barn får vistas utomhus?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. SÄKERHET

Hur nöjd är du med...	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd	Ingen åsikt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
säkerheten i lokaler och utrustning?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
säkerheten utomhus?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rutinerna att förebygga olyckor/skador?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
informationen om olika arrangemang?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. DELAKTIGHET/INFLYTANDE

Hur nöjd är du med...	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd	Ingen åsikt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
hur du får information om verksamheten i förskolan/familjedaghemmet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vilken information du får?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
din möjlighet att påverka verksamheten i förskolan/familjedaghemmet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur personalen samarbetar med dig angående ditt barns utveckling och lärande?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hur dina lokala politiker lyssnar på föräldrarnas synpunkter om resurser till förskolan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Har du deltagit i utvecklingssamtal?	☐ Ja ☐ Nej											
Om ja:												
hur utvecklingssamtalet genomfördes?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

+

-

8. FÖRSKOLEMILJÖ

Hur nöjd är du med...	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd	Ingen åsikt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
lokalerna (utformning, funktion)?.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
utrustning för lek, lärande och skapande?.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ditt barns möjlighet att få lugn och ro?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
förskolans/familjedaghemets utemiljö?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. MÅLTIDER

Hur nöjd är du med...	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd	Ingen åsikt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
hur måltiderna i förskolan/familjedaghemmet fungerar för ditt barn?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
den mat som serveras?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. DITT BARNS FÖRSKOLA I SIN HELHET

Om du tänker på ditt barns förskola/familjedaghem i sin helhet – hur nöjd är du då med dess verksamhet?	Inte alls nöjd										I allra högsta grad nöjd
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur väl uppfyller förskolan/familjedaghemmet och dess verksamhet de förväntningar du haft?	Uppfyller inte alls förväntningarna										Uppfyller i allra högsta grad förväntningarna
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tänk dig en perfekt förskola/familjedaghem. Hur nära ett sådant ideal tycker du att ditt barns förskola/familjedaghem kommer?	Långt ifrån										Mycket nära
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. FÖRTROENDE

Hur bra är ditt barns förskola/familjedaghem jämfört med andra förskolor/familjedaghem som du känner till?	Mycket dålig										Mycket bra
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Om du idag skulle välja förskola/familjedaghem för ditt barn – skulle du då välja den förskola/familjedaghem som barnet nu går i?	Nej, absolut inte										Ja, utan minsta tvekan
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KRÄNKNINGAR/TRAKASSERIER

12. Har du under de senaste 12 månaderna blivit behandlad/bemött på ett sätt så att du känt dig kränkt av personalen?

- 1 Nej
- 2 Ja, någon gång
- 3 Ja, flera gånger

13. Tror du att den kränkande behandlingen/bemötandet hade samband med något av följande?

Flera alternativ kan anges.

- 1 Etnisk tillhörighet
- 2 Kön
- 3 Ålder
- 4 Sexuell läggning
- 5 Funktionsnedsättning
- 6 Religion
- 7 Hudfärg
- 8 Könsidentitet eller/och könsuttryck
- 9 Annat

BAKGRUNDSFRÅGOR

B1. Ange födelseår för ditt barn som nu har plats vid förskolan/familjedaghemmet.

- 1 2005
- 2 2006
- 3 2007
- 4 2008
- 5 2009
- 6 2010

B2. Är det en flicka eller en pojke?

- 1 Flicka
- 2 Pojke

B3. Hur lång tid har du haft ditt barn vid denna förskola/detta familjedaghem?

- 1 Högst 6 månader
- 2 7-11 månader
- 3 1-2 år
- 4 Mer än 2 år

B4. Var är ditt barn fött?

- 1 I Sverige med en eller båda föräldrarna födda i Sverige
- 2 I Sverige med båda föräldrarna födda utanför Sverige
- 3 Utanför Sverige

B5. Hur länge har ditt barn bott i Sverige?

- 1 5 år eller mindre
- 2 Mer än 5 år

+

+

-

VAD TYCKER DITT BARN OM FÖRSKOLAN / FAMILJEDAGHEMMET?

Frågor till förskolebarn i åldrarna 3-6 år

Med hjälp av enkäten intervjuar du ditt eget barn om förskolan/familjedaghemmet.

NEJ

BÅDE JA OCH NEJ, VET INTE

JA

Markera barnets svar med kryss i rutan under lämplig "gubbe".

1 Tycker du att det är roligt att vara på förskolan/familjedaghemmet?

2 Har du några bra kompisar på förskolan/familjedaghemmet?

3 Brukar ni göra roliga saker när ni är inne på förskolan/familjedaghemmet?

4 Får du själv bestämma vad du vill leka på förskolan/familjedaghemmet?

5 Finns det roliga saker att leka med på förskolan/familjedaghemmet?

+

-

+

-

6 Vad tycker du om att vara ute och leka på förskolan/familjedaghemmet?

7 Om du vill vara för dig själv på förskolan/familjedaghemmet, kan du vara det då?

8 Tycker du om personalen på förskolan/familjedaghemmet?

9 Brukar du få lära dig nya saker på förskolan/familjedaghemmet?

10 Vad tycker du om maten på förskolan/familjedaghemmet?

Tack för din medverkan!

Glöm inte att posta enkäten i det portofria svarskuvertet.

+

-